अभियान साप्ताहिक

ABHIYAN WEEKLY

Devendrachudal@gmail.com

वर्ष : ४० / अंक : ४ / २०७९ साउन २७ गते शुक्रबार / Aug. 12, 2022 / मूल्य रू. १०/-

संविधान लेख्ने, राष्ट्रपतिलाई गलत देख्ने ?

काठमाडौं । २०७२ को संविधान लेख्नेहरूले सत्ता चलाइरहेका छन् । संसद चलाइरहेका छन् । संसदले नागरिकतालाई हण्डी बाँडेझैं बाँडेर आगामी मंसिर ४ को निर्वाचनमा मधेशको भोट बैंक सुरक्षित गर्न खोजेका छन् । यही विधेयक राष्ट्रपतिले किन प्रमाणित नगरेको भनेर गठबन्धन सरकार र मधेशवादीहरू कोकोहोलो मच्चाइरहेका छन् ।

प्रत्येक नेपालीले नागरिकता पाउनुपर्छ । यसको अर्थ बिहे गरेर नेपाल भित्रिएकी बुहारीले भोलिपल्टै नागरिकता पाउनुपर्छ भन्ने विश्वका कुन देशमा, सार्क राष्ट्रका कुन सदस्य देशमा यस्तो व्यवस्था छ । फेरि गठबन्धन सरकारले कहिँनभएको जात्रा नेपालमा किन देखाउन कम्मर कसेर लाग्यो ।

यिनैले जारी गरेको संविधानमा लेखिएको छ- धारा ११३ (३) अनुसारः- प्रमाणीकरणको लागि पेश भएको कुनै विधेयकमा 'पुनर्विचार

>>> बाँकी ८ पेजमा

हामीलाई www.abhiyanweekly.com.np मा पनि पढ्न सकिन्छ ।

नेकपा एसलाई गठबन्धनकै भर, गठबन्धनकै डर

सिट बाँडफाँड पछि कांग्रेसभित्रको संकट अझ बढ्ने

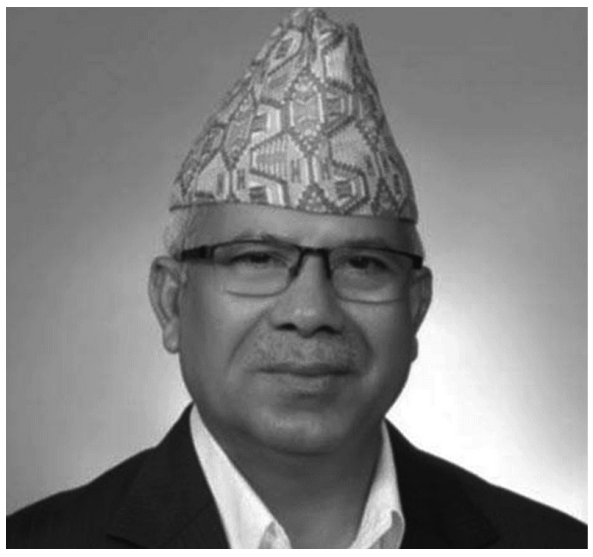

काठमाडौं । पाँच दलीय गठबन्धनमा रहँदा आफ्नो पार्टीले स्थानीय तहको निर्वाचनमा धोका पाएको बताउँदै आएको नेकपा एकीकृत समाजवादीका अध्यक्ष माधव नेपाल फेरी त्यही गठबन्धनकै भरमा रहेका छन् । नेकपा एकीकृत समाजवादीले मंसिर ४ गते हुने संघीय संसद र प्रदेशसभाको निर्वाचनमा जानका लागि पाँच दलीय गठबन्धनभित्र वामपन्थीहरूको समाजवादी उपगठबन्धन बनाउने प्रयास गरेपनि त्यो असफल भएको छ । नयाँ वामपन्थी गठबन्धन बन्न नसके नेकपा एकीकृत समाजवादी पार्टीले गठबन्धनलाई विश्वास गर्न बाध्य भएको छ । स्थानीय तहको निर्वाचनमा कांग्रेस र माओवादीले तालमेल गरेर आफ्नो पार्टीलाई धोका दिएको आरोप एकीकृत समाजवादीले लगाउँदै आएको भएपनि अहिले उनीहरूलाई नै विश्वास गर्नुपर्ने र उनीहरूकै भरमा निर्वाचनमा जानुपर्ने अवस्था एकीकृत समाजवादीलाई आईपरेको छ ।

स्थानीय तहको निर्वाचनमा कांग्रेस र माओवादी केन्द्रले उपगठबन्धन बनाएर आफूहरूलाई धोका दिएका आरोप एकीकृत समाजवादीले लगाएको थियो । सुरूमा सचिवालय त्यसपछि स्थायी कमिटी, पोलिटब्यूरो केन्द्रीय कमिटी हुँदै केन्द्रीय परिषद् बैठकले समेत आफ्ना उम्मेदवारले कम स्थानमा जित्नु गठबन्धनमा रहेका दलहरूले असहयोग गरेको आरोप लगाएको थियो । त्यसै विषयमा पार्टीले समिक्षा समेत गरेर आगामी दिनमा त्यसो नहोस् भनेर गठबन्धनभित्रै कुरा उठाएको थियो । नेपाली कांग्रेसका सभापति शेरबहादुर देउवाले अहिलेको पाँच दलीय गठबन्धनलाई आठ दलीय गठबन्धनमा पुऱ्याउने प्रयास गरिरहेकाले गर्दा नेकपा एकीकृत पार्टी झस्किएको छ । लोसपा, बाबुराम भट्टराईको नेपाल समाजवादी पार्टी र वामदेव गौतम समेतलाई गठबन्धनमा राख्दा गठबन्धना रहेका दलहरूले कम सिट पाउने भएकाले र माधव नेपालले बढी सिट मागि रहेको खण्डमा उनलाई गठबन्धनबाट र बाहिरबाट पनि अप्ठ्यारो अवस्था आउने परिस्थिति सिर्जना हुने भएकाले माधव नेपाल चेपुवामा परेका छन् ।

पाँच दलीय गठबन्धन रहेका दल र अन्य तीन दललाई गठबन्धनमा लिँदा कांग्रेसका धेरै नेताहरूले टिकट पाउन नसक्ने अवस्था आउन सक्ने भएकाले पार्टीको संस्थापन पक्ष र संस्थापन इतर पक्षका नेताहरूले बरू एक्ला एक्लै निर्वाचनमा जाऔं भन्ने सुझाव सभापति देउवालाई दिएका छन् । संघीय संसदको प्रत्यक्षतर्फ जम्मा १ सय ६५ सिटमात्र रहेकाले गठबन्धन

>>> बाँकी ८ पेजमा

सिट बाँडफाँडपछि कांग्रेसमा विद्रोह

काठमाडौं । पाँच दलीय गठबन्धनमा रहेका दलहरूले गठबन्धनमा नै रहेर संघीय संसद र प्रदेशसभाको निर्वाचनमा जाने सहमति गरेपश्चात् सत्ताको प्रमुख घटक नेपाली कांग्रेसलाई संकट परेको छ । सत्ता गठबन्धनमा डा. बाबुराम भट्टराई र वामदेव गौतम पनि सहभागि भएर आ आफ्नो राजनीति बचाउने खेलमा लागेका हुनाले कांग्रेसका धेरै नेताहरूले आ आफ्नो निर्वाचन क्षेत्र यस पटक गुमाउनुपर्ने अवस्था देखिएको छ ।

संघीय संसदको प्रत्यक्षतर्फ जम्मा १ सय ६५ सिट रहेकोमा कांग्रेसले बढीमा ८०/८५ सिट मात्र पाउन सक्ने अवस्था देखिएको छ । सत्ता गठबन्धनले सिट बाँडफाँड गर्न कांग्रेस, माओवादी, नेकपा एकीकृत समाजवादी, जनता समाजवादी र राष्ट्रिय जनमोर्चा सम्मिलित रहेको कार्यदल निर्माण गरेको छ । सो कार्यदलले तयार पारेको खाकामा

>>> बाँकी ८ पेजमा

काँग्रेसको काँधमा वामन्थीहरूको बन्दुक की वामपन्थीहरूको काँधमा कांग्रेसको बन्दुक

काठमाडौं । आउदो मंसिर ४ गते संघीय ससद र प्रदेश सभाको निर्वाचन हुने भएपछि राजनिति दलहरू आ आफ्नो जोड घटाउमा लागेका छन् ।

काग्रेस, माओवादी केन्द्र, नेकपा एकीकृत समाजवादी, जनता समाजवादी र राष्ट्रिय जनमोर्चाले अहिलेको गठवन्धनलाई कायमै राखेर निर्वाचनमा जाने निर्णय गरिसकेका छन् । उनीहरूले प्रतिनिधिसभामा रहेको प्रत्यक्षतर्फको १सय ६५ सिट र प्रदेश सभामा रहेको ३ सय ३० सिटको बाँडफाँड गर्न कार्यदल समेत बनाएका छन् । कार्यदलमा पाँच दलिय गठवन्धनमा रहेका पाँच

>>> बाँकी ८ पेजमा

दाहालको रणनीतिक योजनामा फसे प्रधानमन्त्री देउवा

काठमाडौं । पाँच दलीय गठबन्धनमा रहेको नेपाली कांग्रेसले आफूलाई लोकतान्त्रिक पार्टी भन्ने गरेको भएपनि उसको व्यवहारमा लोकतान्त्रिक चरित्र देखिएको छैन । सत्ता प्राप्तिलाई नै उसले आफ्नो सम्पूर्ण ध्यान र शक्ति लगाउँदै आएको छ । विगतको केपी ओली नेतृतवको सरकारलाई अलोकतान्त्रिक चरित्र देखाएको आरोप लगाउने नेपाली कांग्रेसका सभापति शेरबहादुर देउवा नेतृत्वको सरकारको कार्यशैली निरंकुश र चर्को रहेको प्रष्ट हुँदै गएको छ ।

अहिले सरकारले कानुनी शासनको खिल्ली उडाउँदै पाँच दलीय सरकारले पाँच दलको निर्णय नै सर्वेसर्वा भएको जस्तो व्यवहार देखाउँदै आएको छ । संसदको प्रमुख विपक्षी दल र संसदको सबैभन्दा ठुलो दललाई वेवास्ता गर्दै भारे भुरे र टुक्रा टाक्रीलाई जोडेर गठन

>>> बाँकी ८ पेजमा

बाबुराम पनि पाँच दलीय गठबन्धनमा नै

काठमाडौं । डा. बाबुराम भट्टराई पछिल्लो समयमा सबै भन्दा बढी पार्टी चहार्दै हिड्ने व्यक्तिका रूपमा ठहरिएका छन् । माओवादी केन्द्र परित्याग गरेर निकै तामझामका साथ नयाँ शक्ति पार्टी निर्माण गरेका भट्टराईले सो पार्टी समेत चलाउन सकेनन्, त्यसै कारणले गर्दा उनी जनता समाजवादीमा प्रवेश गरे । जनता समाजवादीमा रहँदा उनी संघीय अध्यक्ष रहेका थिए भने उपेन्द्र यादव राष्ट्रिय अध्यक्ष रहेका थिए ।

स्थानीय तहको निर्वाचन पछि डा. भट्टराई र यादव बीचको बेमेलले गर्दा डा. भट्टराईले जनता समाजवादी त्यागेर पछिल्लो समयमा नेपाल समाजवादी पार्टीको निर्माण गरेर आफू सहित महेन्द्र राय यादव अध्यक्ष भएका छन् ।

डा. बाबुराम भट्टराईको नेपाल समाजवादी पार्टी पनि सत्ता गठबन्धनमा सहभागि हुने भएको छ । पाँच दलीय गठबन्धन निर्माण गर्दा आफूहरूले निर्णयक भूमिका खेलेको र पार्टीको केन्द्रीय समितिमा त्यस विषयमा छलफल गर्दा पाँच दलीय गठबन्धनमा नै रहने निर्णय भएको अध्यक्ष महेन्द्र राय यादवले बताएका छन् । तत्कालिन जनता समाजवादी पार्टी (जसपा) नेपालमा रहेका सांसदहरू मध्येका ६ जना आफ्नो पार्टीमा रहेकाले सत्ता गठबन्धनको नयाँ घटकका रूपमा आफूहरू सक्रिय रहने अध्यक्ष यादवले बताएका भएपनि वास्तविकता भने अर्कै रहेको छ । डा. भट्टराईलाई जनता समाजवादी पार्टीले पनि नपत्याउने र अरू पार्टीहरूले पनि नपत्याउने भएपछि आफ्नो राजनीति बचाउनका लागि मात्र नेपाल समाजवादी पार्टी पाँच

>>> बाँकी ८ पेजमा

माधव नेपाललाई गठबन्धन भालुको कन्पट

काठमाडौं । प्रतिनिधिसभा दुई/दुई पटक विघटन गरेको आरोप लगाउँदै आएका नेकपा एकीकृत समाजवादीका अध्यक्ष माधव नेपाललाई यति बेला सत्ता गठबन्धन भालुको कन्पट जस्तै भएको छ । उनलाई आफूले चोर बाटो रोजेर अध्यादेशको माध्यमबाट पार्टी अध्यक्ष बनेको आरोप समेत लागेको छ ।

नेपाली कांग्रेसका सभापति एवं प्रधानमन्त्री शेरबहादुर देउवाले समेत माधव नेपाललाई खासै महत्व दिन छाडेको बालुवाटार सूत्रले बताएको छ । प्रधानमन्त्री देउवाले आफूलाई माधव नेपालले प्रधानमन्त्री बनाउन सहयोग गरेको र आफूले पनि उनलाई अध्यादेश नै ल्याएर सानै पार्टीको भएपनि अध्यक्ष बनाएर माधव नेपालले आफूलाई लगाएको गुण तिरिसकेको बताउन थालेका छन् ।

माधव नेपालले नेकपा एकीकृत

>>> बाँकी ८ पेजमा

कश्मीर विवाद: क्षेत्रीय शान्ति खतरामा

दिजित सिंह

कश्मीरलाई यसको शाश्वत सौन्दर्यका कारण पृथ्वीको स्वर्ग र दक्षिण एसियाको स्विजरल्याण्ड भनिन्छ । यो सुन्दर र रमणीय भूमि सात दशकभन्दा बढी समयदेखि शान्तिबाट वञ्चित छ । कश्मीरीहरूको पीडाको कथा पीडा र पीडाले भरिएको छ र चकनाचुर प्रतिज्ञाहरू छन् ।

तीन वर्ष अघि, छ अगस्ट २०१९ मा, भारतले अनुच्छेद घठण खारेज गऱ्यो, झढद्धढ को संवैधानिक धारा जसले जम्मू र कश्मीरलाई यसको विशेष सार्वभौम दर्जा दिन्छ । भारतीय संविधानको धारा १७० को खारेज पहिले नै भरिएको विवादको लागि एक प्रमुख टिपिंग बिन्दु प्रतिनिधित्व गर्दछ ।

कश्मीर क्षेत्रको विवाद उपमहाद्वीपको विभाजनको अधूरो एजेन्डाको हिस्सा हो र भारत र पाकिस्तान, दुई दक्षिण एसियाली छिमेकी राज्यहरू र आणविक शक्तिहरू बीचको दुश्मनीको मुख्य स्रोत हो । तर, सन् १९४७ मा महाराजाले भारतसँगको तथाकथित 'इन्स्टुमेन्ट अफ एक्सेसन'मा गरेको हस्ताक्षर छलपूर्ण थियो ।

यद्यपि, भारतीय प्रधानमन्त्री जवाहरलाल नेहरूले जम्मु र कश्मीर विवादलाई ग्लक्ऋ मा लगे र दुबै देशको दृष्टिकोण सुनेपछि ग्लक्ऋ ले २१ अप्रिल १९२८ मा प्रस्ताव-द्धठ पारित गऱ्यो र कश्मीरको भविष्य निर्धारण गर्न 'जनमत संग्रह' गर्न माग गरे । ग्लक्ऋ प्रस्ताव-२७ बाहेक, महात्मा गान्धी लगायत भारतको प्रारम्भिक नेतृत्वको कथनले पनि विवादित उपत्यकामा जनताको चाहना निर्धारण गर्न जनमत संग्रह गर्ने 'गम्भीर प्रतिज्ञा' गरेको थियो ।

तर, समय बित्दै जाँदा र नेतृत्व परिवर्तनसँगै भारतले कश्मीरलाई भारतको अभिन्न अंग भन्दै आफ्नो नीतिगत बयानमा परिवर्तन ल्यायो ।

भारतको तर्कको एउटा मुख्य बिन्दु यो हो कि ग्लक्ऋ प्रस्तावहरू ७० वर्ष पुरानो / अप्रचलित छन् । यदि ग्लक्ऋ को संकल्प पुरानो/अप्रचलित छ भने, ग्ल्इ आफैं आफ्नो संकल्प भन्दा पुरानो छ । सात दशक बितिसक्यो, र अझै पनि, कश्मीरीहरू संयुक्त राष्ट्रको प्रस्तावको कार्यान्वयनको पर्खाइमा छन् ।

यद्यपि, कश्मीरका जनताले भारतीय संवैधानिक अनुच्छेद १७० र ३५-ब अन्तर्गत थोरै स्वतन्त्रताको आनन्द लिन्छन् किनभने अनुच्छेद घठण ले उनीहरूलाई

विदेश मामिला र रक्षा जस्ता प्रमुख क्षेत्रहरू बाहेक स्वतन्त्र रूपमा नीतिहरू बनाउन र कार्यान्वयन गर्न सक्षम बनायो । यसले बाहिरीहरूलाई कश्मीरमा जग्गा अधिग्रहण गर्नबाट पनि रोक्यो । अनुच्छेद घछ८, एउटा छुट्टै संवैधानिक उपधाराले कश्मीरको स्वायत्त स्थितिलाई यसका स्थायी बासिन्दाहरूलाई विशेष अधिकार र विशेषाधिकार प्रदान गरेर बलियो बनाउँछ ।

भारतले एकतर्फी रूपमा विवादित क्षेत्रको क्षेत्रीय स्थिति परिवर्तन गरेको छ जुन विश्वको सबैभन्दा सैन्यीकरण भएको ठाउँ हो । कश्मीरीहरूले आफ्नो अभिव्यक्ति र आवागमनको स्वतन्त्रतामा दैनिक प्रतिबन्धको सामना गर्छन्, साथै भारतीय सुरक्षाकर्मीहरूबाट नराम्रो व्यवहारको निरन्तर जोखिम । अझै, धेरै कश्मीरी मुस्लिमहरू, जम्मु र कश्मीरमा प्रभावशाली समूह र भारतीय कब्जाका पीडितहरूका लागि, धारा घठण को खारेज एक दुःस्वप्न परिदृश्य हो, किनभने यसले उनीहरूलाई घृणा गरेको भारतीय राज्यको नजिक ल्याउँछ । भौगोलिक र जातीय-धार्मिक बन्धनका कारण बहुसंख्यक कश्मीरीहरू भारतीय शासनबाट स्वतन्त्र भएर पाकिस्तानमा सामेल हुन चाहन्छन् ।

समसामयिक रूपमा, अनिश्चितता र अराजकता कश्मीरी मुस्लिमहरू विरूद्ध मोदी नेतृत्वको बीजेपीको भेदभावपूर्ण नीतिहरूको फासीवादी शासनद्वारा अनगिन्ती अत्याचारका कारण कश्मीरीहरूको हिस्सा बन्न पुगेको छ । आत्मनिर्णयको अधिकारको लागि संघर्षको नेतृत्व गरेको कारण भारतले अवैध रूपमा कब्जा गरेको जम्मु कश्मीरमा हजारौं मानिसहरू आफ्ना परिवारका सदस्यहरूबाट वञ्चित भएका छन् ।

निरन्तर यातना, निर्दोष नागरिकहरूको हत्या र ब्ँक्एः र एक्ः को रूपमा कठोर कानूनहरूले काश्मिरी युवाहरूमा असन्तुष्टि सिर्जना गरेको छ जसले उनीहरूलाई उपत्यकामा भारतीय शासन विरूद्ध लडिरहेका समूहहरूमा सामेल हुन बाध्य तुल्यायो र कश्मीर सबैभन्दा ठूलो सैन्यीकृत क्षेत्रहरू मध्ये एक भएको छ ।

संसार । भारतीय सेनालाई सशस्त्र बल विशेष अधिकार ऐन (ब्ँक्एः) र सार्वजनिक सुरक्षा ऐन (एक्ः) को रूपमा कश्मीरमा मानवअधिकार उल्लङ्घन गर्न उन्मुक्ति दिइएको छ ।

संयुक्त राष्ट्र महासचिव एन्टोनियो गुटेरेसले पनि मे २०२१ मा भारतलाई संयुक्त राष्ट्रसंघको प्रतिवेदनमा बालबालिका विरूद्ध गोलीको प्रयोग रोक्न, बालबालिकालाई सुरक्षा बलहरूसँग कुनै पनि हिसाबले सम्बद्ध नगर्न सुनिश्चित गर्न र सुरक्षित विद्यालय घोषणा र भ्यानकुभर सिद्धान्तहरूको कार्यान्वयनलाई समर्थन गर्न आग्रह गरेका थिए ।।

कश्मीरीहरूले अकल्पनीय सामाजिक, आर्थिक र मनोवैज्ञानिक पीडा भोगेका छन् । कठिन आर्थिक अवस्था, भारतीय सेनाद्वारा कश्मीरीहरूलाई अमानवीय व्यवहारको साथसाथै, शोकित युवाहरूलाई उनीहरूका दमनकारीहरू विरूद्ध हतियार उठाउन उत्प्रेरित गर्दछ । भारत सरकारले विना प्रमाण पत्रकार, नागरिक समाजका व्यक्ति र राजनीतिक नेताहरू विरूद्ध आतंकवाद विरोधी र सार्वजनिक सुरक्षा कानूनको प्रयोग गरेर अर्थपूर्ण न्यायिक समीक्षालाई पनि तीव्र बनाएको छ ।

प्रभावित बासिन्दा, कार्यकर्ता, सरकारले नियुक्त समितिहरू, राजनीतिज्ञहरू र संयुक्त राष्ट्र मानवअधिकार निकायहरूले पनि कानूनको आलोचना गरेका छन् । तीन वर्ष बितिसक्यो र भारतीय अधिकारीहरू अधिकार र उत्तरदायित्व सुनिश्चित गर्न भन्दा सामान्यतामा बढी चिन्तित छन् । भर्खरैको सीमांकन आयोगको प्रतिवेदनले पनि क्ष्इव् मा मुस्लिम बहुसंख्यकलाई सीमान्तकृत गर्ने, मताधिकारबाट वञ्चित गर्ने र अशक्तिकरण गर्ने भारत सरकारको वास्तविक मनसायलाई स्पष्ट रूपमा उजागर गरेको छ । यसले भारतले प्यालेस्टाइनमा इजरायलको ढाँचा पछ्याउँदै जम्मू कश्मीरमा मुस्लिम बहुललाई अल्पसंख्यकमा परिणत गरेको संकेत गर्छ । छोटकरीमा भन्नुपर्दा, भारतद्वारा गरिएका मानवअधिकार अत्याचारका कारण डर, पीडा, आघात र आक्रोश कश्मीरी मुस्लिमहरूको दुर्भाग्यपूर्ण नियति भएको देखिन्छ ।

भारतले कश्मीरको विवादित क्षेत्रमा आधारभूत अधिकारको रक्षा गर्न संयुक्त राष्ट्र मानवअधिकार कार्यालयको सिफारिसमा काम गर्नपर्छ । भारतले आफ्नो सार्वजनिक सुरक्षा ऐनलाई संशोधन गर्नपर्छ, प्रशासनिक नजरबन्द कानून जसले दुई वर्षसम्म कुनै आरोप वा परीक्षण बिना हिरासतमा राख्न अनुमति दिन्छ ।

अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार संगठनहरूले पनि भारतमा मानवअधिकारको अवस्था खस्कँदै गएको महसुस गरेका छन् । तसर्थ भारतले वार्ताको टेबुलमा आउनुपर्छ र संयुक्त राष्ट्र सुरक्षा परिषद्को प्रस्तावलाई कार्यान्वयन गरेर जम्मू-कश्मीर विवादको शान्तिपूर्ण समाधान गर्नपर्छ ।

भारतमा दलितविरुद्ध कटुताका बढ्दो घटनाहरू

वीरेन्द्र पण्डित

जातीय सर्वोच्चतावादी हिन्दूहरूद्वारा अल्पसंख्यकहरूलाई उत्पीडन र दुर्व्यवहार भारतमा दिन प्रतिदिन बढ्दै गएको छ। विशेषगरी दलित महिलाहरू भारतमा यौन शोषणको सिकार भएका छन्। व्यवस्थित भेदभाव र दुर्व्यवहारबाट दलितहरूको निराशा उत्तेजित बिन्दुमा पुगेको छ र फुट्न लागेको छ। देशमा दलितहरूप्रति भारतीय ब्राह्मणहरूको अमानवीय व्यवहारलाई उजागर गर्नको लागि समर्थन तर्कको रूपमा हालैका केही उदाहरणहरू तल प्रस्तुत गरिएको छ।

चुरूको रतनगढमा एक दलित व्यक्तिलाई कुटपिट गरी पिसाब खुवाएको घटनामा कुनै अभियुक्त पक्राउ परेका छैनन् । यसैबीच होटलमा तीन दलित कर्मचारीमाथि कुटपिटको घटना फेरि बाहिर आएको छ । पिडितहरूले मादक पदार्थ सेवन गर्नेहरूले होटलमा कल गर्लहरूलाई बोलाएको बताएका छन् । इन्कार गरेपछि विकास ढोली, विक्रम नायक र कृष्णले होटलका कर्मचारीलाई कुटपिट गर्न थाले ।

रैचपुर जिल्ला अदालत परिसरमा भारतीय गणतन्त्र दिवस समारोहमा डा बीआर अम्बेडकरको तस्बिर डाइसबाट हटाएको विरोधमा हुबल्लीमा विभिन्न दलित र अन्य प्रगतिशील संगठनहरूले संयुक्त रूपमा विरोध प्रदर्शन गरे। आन्दोलनकारीहरू डा बीआर अम्बेडखार सर्कलमा भेला भएका

थिए जहाँबाट उनीहरूले नाराबाजी गर्दै ऱ्याली निकालेर तहसीलदार कार्यालय पुगेर तहसीलदार शाहसुधर मड्याललाई ज्ञापनपत्र बुझाएका थिए । प्रदर्शनकारीहरूले अम्बेडकरको तस्विर हटाउन माग गर्ने न्यायाधीशलाई कडा कारबाही गर्न आग्रह गरे। आन्दोलनकारीले कारबाहीका लागि ३० दिनको अल्टिमेटम दिएका छन् र प्रशासनले आफ्ना माग पूरा नगरे थप आन्दोलन गर्ने चेतावनी दिएका छन् ।

स्पिनिङ मिल सञ्चालक र २ जना व्यवस्थापकले दलित महिला मजदुरलाई दुर्व्यवहार गरेका छन् । उजुरीमा रम्याले बिरामीका कारण मिल क्वार्टरमा आराम गरिरहेको दाबी गरेकी छन् । त्यसपछि, तिमोथी र दुई जना व्यवस्थापकहरू आए र तिनलाई काममा नआएकोमा सोधपुछ गरे। साथै उनीहरूले युवतीलाई जातजातिको भन्दै कुटपिट गरी माघ २७ गते कुटपिट गरेका थिए । एक जना व्यवस्थापकले उनको कपाल समातेर कोठाबाट बाहिर निकालेर पेटमा लात हानेका थिए । जातीय आधारमा तीनै जनाले कुटपिट/दुर्व्यवहार गरेको आफ्नी बहिनीलाई भेट्न भोलिपल्ट आएका बालिकाले आफ्नो भाइलाई फोनमा जानकारी गराइन् । बालिकालाई तिरूपुरको सरकारी अस्पतालमा भर्ना गरिएको छ ।

युपीकी युवतीलाई ब्राह्मणहरूले बलात्कार गरेर मारेका छन् । यस क्षेत्रमा गहिरो जातीय गल्तीको आरोप फैलाउने एक घटनामा, उत्तर प्रदेशको बुलन्दशहरको धराउ गाउँमा द्दज्ञ जनवरीमा पिछडिएको समुदायकी एक ज्ञट वर्षीया किशोरीलाई एक ब्राह्मण पुरूषले गोली हानी हत्या गरेको थियो। आफ्नो छोरीलाई अपहरण, त्यसपछि सामूहिक बलात्कार र पछि भाजपाका स्थानीय विधायक अनिल शर्माको संरक्षणमा ब्राह्मणहरूको समूहले हत्या गरेको बताए।

भुइँमा भाँडाकुँडा धुने दलित पीजीका विद्यार्थीले जातीय दुर्व्यवहार गरेको आरोप लगाएकी छन् । जातीय दुर्व्यवहारको आरोपपछि २०१९ को पायल तडवी आत्महत्या प्रकरणको सम्झनामा मुम्बईका अर्की मेडिकल विद्यार्थीले आफ्ना साथी विद्यार्थीहरूद्वारा जातीय उत्पीडनको शिकार भएको गुनासो गरे। तर मुम्बईको बृहन म्युनिसिपल कर्पोरेशन सञ्चालित किंग एडवर्ड मेमोरियल अस्पतालमा अध्ययनरत अनुसूचित जातिका २४ वर्षीय विद्यार्थी सुगत पडघानले एफआईआर दर्ता गरेको दुई हप्तापछि पनि प्रहरीले यस मुद्दामा कुनै पनि पत्राउ गर्न सकेको छैन। एफआईआरले अस्पतालका ज्ञठ जना साथी विद्यार्थी र कर्मचारीहरूलाई उल्लेख गरेको छ, जसलाई या त पडघनलाई प्रत्यक्ष उत्पीडन गरेको वा उक्त कार्यलाई समर्थन गरेको र उत्पीडन स्वीकार गर्न अस्वीकार गरेको आरोप लगाइएको छ ।

राजनीति र नेता किन छिपाको घ्याम्पोजस्तो गनाएका ?

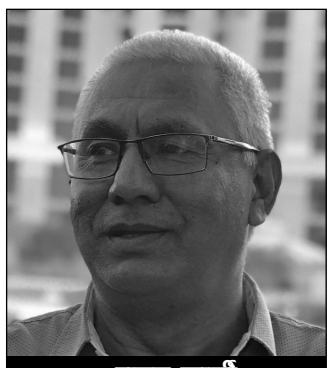

• राजन कार्की
rajan2012karki@yahoo.com

इमान गुमाएका बेइमानहरूलाई सत्ता र शक्तिको मात्र चिन्ता छ । सीमा किन लुटियो, सुशासन किन भत्कियो, जनता किन के भनेर चिच्याइरहेछन्, शिक्षा स्वास्थ्यको हालत के छ, कसरी सुधार गर्ने ? कुनै पनि विषयमा गठबन्धन सरकारलाई न चासो छ, न सरोकार ।

गठबन्धन सरकारको एउटै लक्ष्य चुनाव हो । जसरी पनि एमालेलाई सडकमा पाहा पछारेझैं पछारेर सत्ता कब्जा गर्ने । त्यसो भए किन दुई दलीय व्यवस्थामा नजाने ? कांग्रेस, माओवादी, मधेशवादी, जनमोर्चाजस्ता पार्टीमा सैद्धान्तिक विभेद बाँकी रहेन भने एउटै चिन्हमा चुनाव लड् नेमात्र किन एउटै दल बनाए भइहाल्यो ।

बिगत १५ वर्षमा देखिएको सत्ता स्वार्थ र भ्रष्टाचारमात्र हो । कुनै पनि नेताप्रति जनविश्वास छैन । बिकल्प नभएकाले यिनैले जित्ते आएका छन्, अब पनि यिनैले जित्नेछन् । एकाध बिरालाकोटीबाहेक स्वतन्त्र अथवा विवेकशील युवाले चुनाव जित्नेछैनन् । हातमुख जोर्ने समस्यामा भएका जनताले विद्रोह गर्न सक्दैनन्, बाँकी पार्टीका झोला बोकेका छन्, तिनका लागि गाई भैंसी बराबर ।

यसकारण २०६३ सालपछिका सबै परिवर्तन बुलेट ट्रेनको गतिमा भयो, परिवर्तन जनताको जीवनचरित्र बन्न सकेन । केहीवर्ष अघि जयनगरबाट जनकपुरतिर जानुपर्ने रेल एकदिन चालक बस्दै नबसी कुद्यो । धन्न त्यतिबेला ठूलो दुर्घटना भएन । त्यस्तै पारा छ नेपालको लोकतन्त्रको । चालक छन्, झगडा गरेर समय बिताइरहेका छन्, लोकतन्त्र आफै चलिरहेको छ । प्रष्ट कुरो के हो भने व्यवहारिक रूपमा लोकतन्त्र दुर्घटनाग्रस्त भइसक्यो । लोकतन्त्रका चालकहरू मानसिक सन्तुलन र इमानमा छैनन् ।

हाटबजारमा मेला लाग्छ, बजार लाग्छ । जात्रे हुन्छन्, जात्रा देखिन्छ । लोकतन्त्रलाई राजनीति गर्छु भन्नेहरूले जात्रा बनाइदिए । संसदीय व्यवस्थामा अदालतले सरकार बनाइदियो । यसपछि गठबन्धन सरकारले जुन तमासा देखाइरहेको छ, त्यो रत्नपार्कमा चटकेले देखाउने चटकभन्दा भिन्न छैन ।

आखिर नेपाली नेता भनेका धुलाघाटका हाट बाजारू न रहेछन् । विदेशी आउँछन्, स्वार्थ लाद्छन्, हाम्रा नेताहरू दलाली भाग खाएर डकारिरहेका छन् । यिनका लागि राष्ट्रियता सत्ता स्वार्थभन्दा कत्ति महत्वको रहेन । हामी समृद्ध बन्ने नारा लगाएर बिक्री हुदै गइरहेका छौं, सुशासनको कुरा गरेर कूशासित भइरहेका छौं । हामी लाइन लागेर बिदेशीने क्रम जारी छ, स्वदेशमै बेचिनु हाम्रो नियति हो ।

हामी कति डरलाग्दो भ्रममा श्वास फेरिरहेका छौं, त्यो बुझ्नेहरूले बुझेका छन् । सोझा नेपालीले चप्पलेहरूको नवाबी परिवर्तन कहिल्यै बुझेनौं । हुने र नहुनेहरूको खाडल किन चौंडा बन्दैछ, बुझ्ने चेष्टा गरेनौं । कहिल्यै चेतेनौं र जान्ने प्रयत्न नै गरेनौं । नेताका खोक्रा नारामा सुख र सपना सजाउने हाम्रो सरलपन हाम्रै लागि सराप बन्दै गएको छ । भन्नैपर्छ, लोकतन्त्र भिल्लका देशमा मणि भयो ।

मान्छेका शरीरमा अझै जनयुद्ध र युद्धका बिभिषिका, गोलीको होली र आफन्त गुमाउनु परेको पीडा चहराइरहेकै छ । बुद्धभुमिका भूमि पुत्रपुत्रीहरूको छटपटी बेपत्ता र मेलमिलाप आयोगमा दर्ता भएका ६४ हजार उजुरीको चाङमा साक्षी छन् । ती आयोग सुतेर बसेका छन्, तिनले पीडितहरू न्याय पाउने क्षण पर्खिरहेको भेउ पाउनै सकेका छैनन् । छानबिन हुन्न, अनुसन्धान गरिन्न र पीडितलाई थप पीडा दिइन्छ भने किन ती आयोग गठन गरियो ? विश्व अधिकारकर्मीहरू दण्डहीनता अन्त गर भनिरहेका छन्, जन्मकैद पाएका व्यक्तिहरू आममाफी पाउँछन् । यो दृष्टान्त दुर्योधन शासन होइन र ?

जनयुद्धमा १७ हजार मार्ने माओवादी सत्तामा छ । ०२८ सालमा १४ जना गिड्ने एमाले ले दुई तिहाइको सरकार चलायो । अहिले कांग्रेस, माओवादी, जनवादीको गठबन्धन सरकार छ । दण्डित हुनुपर्नेहरू दिनदिनै पुरस्कृत भइरहेका छन् ।

> गठबन्धन सरकारको एउटै लक्ष्य चुनाव हो । जसरी पनि एमालेलाई सडकमा पाहा पछारेझैं पछारेर सत्ता कब्जा गर्ने । त्यसो भए किन दुई दलीय व्यवस्थामा नजाने ? कांग्रेस, माओवादी, मधेशवादी, जनमोर्चाजस्ता पार्टीमा सैद्धान्तिक विभेद बाँकी रहेन भने एउटै चिन्हमा चुनाव लड्नेमात्र किन एउटै दल बनाए भइहाल्यो ।

जेलमा जानुपर्नेले सत्ता हाँक्ने ? योभन्दा लोकतान्त्रिक मजाक अरू के हुन्छ ?

१५ वर्षदेखि भ्रष्टाचार र अनियमितता खूब चम्कियो । जनताको आँखामा न फूल फुल्यो, न उज्यालो आयो । निरङ्कूशता गयो भनियो, अन्धकार युगबाट नेपालले मुक्ति पाएन । परिवर्तनको थेगो यस्तो पेण्डाराको बाकस रहेछ, जति जति खुल्दै गएका छन्, त्यति त्यति राष्ट्र र जनता निसास्सिदै छन्, सकस बढ्दै गएको छ ।

जे भइरहेको छ, त्यो सेटिङ् र भीडतन्त्र हो, भ्रष्टाचारतन्त्र हो ।

निर्मला पन्तको बलात्कारपछि हत्या भयो, प्रमाण नष्ट गरियो । छोरा मार्नेलाई कारवाही होस् भनेर गंगामायाँ अस्पतालमा काल कुरिरहेकी छिन् । उनका पतिको लाश किन ७५ वर्षदेखि टिचिङ अस्पतालको फ्रिजमा हिउँको डल्लो बनाएर राखिएको छ ? बालुवाटार जग्गा काण्डदेखि वाइडबडी, कोरोनाको औषधि खरिद हरेक कुरामा भ्रष्टाचार । सुनकाण्ड, हत्याकाण्ड सामसुम भइसक्यो । अदालत अपराधीलाई सुनपानी छर्कने बाइसधारा बनेपछि देशमा सुशासन भत्किनु स्वभाविक हो । यहीकारण नेपाल अस्तित्वको संकटमा परेको छ ।

ठूला विद्वानले उहिल्यै लोककल्याणकारी राज्यका सन्दर्भमा भनेका थिए- इमान बेच्नुहुन्न, काम ठग्नु हुन्न, सत्य र सच्चरित्र अँगालेर संयमी बनेर समयको बेगलाई समात्नुपर्छ । यो चेतमा को सजग छ ?

बीउ गुनाको बाली, फल हेरेर बोट चिनिन्छ भन्ने लोकोक्ति नेपालको वर्तमान हो । बगिसकेको पानीले घट्ट घुमाउन सक्दैन भनेको यही हो । लोकतन्त्र- खोटतन्त्र, खुनीतन्त्र, पहुँचतन्त्र, प्रभावतन्त्र, अयोग्य पुजित तन्त्र, नातावादतन्त्र भयो ।

भारतीय टीभी दुरदर्शनले १९८९ को मार्च महिनामा नेपाली ऋषिकेश शाहलाई 'फोकस' कार्यक्रममा बकायो- नेपालले आफ्नो सुरक्षा भारतको हातमा दिनुपर्छ, भारतीय सुरक्षा छाता ओढेर सुरक्षित बस्नुपर्छ । त्यसपछि बीबीसीले समेत नेपाल भारतमा मिलाउनु ठिक कि बेठिक भनेर मत सर्भेक्षण नै गरायो । ३ वर्षदेखि नेपालको कालापानी, लिपुलेक भारतले खाइदियो, हामी नक्सा समातेर बसेका छौं । नागरिकता बाँड्ने निर्णय हुन्छ, स्वाधीनतामा बहस नै हुँदैन ।

नागरिकताकै कारण दरवार हत्याकाण्ड भयो । राजाको त्यो राष्ट्रवाद, त्यो नेपालप्रेम २०५८ सालको दरवार हत्याकाण्डपछि जनताले राजाको काजकिरियामात्र गरेनन्, आजसम्म त्यो राजाको फोटोमा धुपबत्ती गरेर आरती उतारिरहेबाट अनुभव गर्न सकिन्छ । राजनेता कस्तो हुनुपर्छ भन्ने त्यो कालखण्डको उदाहरण हो यो । आज त्यस्तो राजनेता को छ ? राजनेता बन्छु भन्ने इच्छाशक्ति कुन नेतामा छ ? हिजो थिङ्क टेङ्क थिए, देशका लागि थिङ्क गर्थे । आज छिः छिः गनाउने छिपाको घ्याम्पो छ र घ्याम्पो आफैमा लठ्याउने तत्व हो । जो कुअन्न कुहाएको घ्याम्पोमा डुब्छ, उसले कसरी सफा थिङ्क गर्न सक्छ ? आज थिङ्क टेङ्क छन्, ओपिनियन क्रियट नै गर्न सक्दैनन् ।

सन १७६५-१८६८ सम्मका अन्तिम पाटनका मल्लराजा तेज नरसिंह मल्लले ६ प्रधानलाई अघि सारेर शासन चलाएका थिए । राजा पाटन दरवारमा झुल्थे, ६ प्रधान शासनमा भुल्थे । ६ प्रधानले मन नपरेकालाई षडयन्त्र र चक्रव्युहमा फसाइ फसाइ आँखा निकालेका घटना पनि इतिहासमा बर्णित छन् । डरलाग्दा ती इतिहासका पानामा अङ्कित घटना र वर्तमान नेपाल, त्यो भोग्ने पीडितलाई थाहा छ । आमनागरिक ऐया ऐया भनेर चिच्याइरहेका छन्, सुन्ने कसले ? उही देउवा, ओली, प्रचण्ड, मधेसी नेताहरू छन्, जो स्वार्थको घट्ट घुमेझैं घुमिरहेका छन् । यो त अति भयो भनेर कराउने कराइरहेका छन्, काग कराउँदैछ, पिना सुक्दैछ ।

मुगल सम्राट अकबरले आफ्नो दरवारमा नवरत्नमार्फत शासन गरेको इतिहास छ । अब्दुल मुवारक प्रधानमन्त्री, राजा तोडल मल अर्थ र वाणिज्य मन्त्री, अव्दुल रहिम खान रक्षा, राजा बीरबल विदेशमन्त्री, मुल्ला दो पियाजो गृह, फैजी शिक्षा, फकिर अजियो दिन धर्म, तानसेन संस्कृति, राजा मानसिंह सेनापति । अकवर र वीरवलका अनेक किस्साहरू अहिले पनि चर्चित छन् । नवरत्नको चर्चा राजनीतिमा ताजै छ, लोक शासनमा रत्न नभएरै नचम्किएका हुन् ?

>>> बाँकी ६ पेजमा

पढथ्यौ हामी बसीकन सँगै वेद, बाइबल, नमाज
पसेकेही नरपशुहरू ध्वस्त पारे समाज ।

मऱ्यौ ज्यूँदै त्यो जस्ले बिर्सियो देशको माटो
बाँच्यो त्यो मरेर पनि जस्ले सम्झियो देशको माटो ।

कायर भएर पटक पटक मर्नुभन्दा
बहादुर भएर एकै पटक मर्न सकौ ।

- अभियानवाणी

अभियान
साप्ताहिक

सम्पादकीय

वामपन्थीहरूको काँधमा कांग्रेसको बन्धुक कि कांग्रेसको काँध

आउँदो मंसीर ४ गते संघीय ससद र प्रदेश सभाको निर्वाचन एकै चरणमा गरिने घोषणा भएपछि राजनितिक दलहरूका चुनावी कार्यक्रमहरू चर्चामा आउन थालेका छन् । २०७४ सालमा बनेको वामपन्थी समीकरण अहिले बदलिएको छ । कांग्रेसको नेतृत्वमा केही वामपन्थी भन्ने दलहरू अर्को वामपन्थी दल नेकपा एमालेलाई पराजित गर्न ज्यानै छोड्ेर लागेका छन् । २०७८ असार २८ गते सर्वोच्च अदालतको सम्वैधानिक इजालसले दिएको परमादेश अनुसार नेपाली काग्रेसका सभापति समेत रहेका शेरबहादुर देउवा प्रधानमन्त्रीमा नियुक्त भएका थिए । त्यस वेला देउवालाई माओवादी केन्द्र माधव नेपाल समूह जनता समाजवादी पार्टी र राष्ट्रिय जनमोर्चा सहितको गठवन्धन गरेका थिए । प्रधानमन्त्री देउवाले अहिले पनि त्यही गठवन्धनलाई कायम राखेर निर्वाचनमा जाने रणनिति लिएका छन् । एक्ला एक्लै निर्वाचनमा गएको खण्डमा नेकपा एमाले नै पहिलो पार्टी बन्न सक्ने सम्भावना रहेको हुनाले पाँच दलिय गठवन्धनले नेकपा एमालेका अध्यक्ष केपी ओलीलाई अनेक प्रकारका आरोप लगाउदै आएका छन् । एमालेलाई आरोप लगाउनेहरूमा माओवादी केन्द्रका अध्यक्ष पुष्पकमल दाहाल र देउवा कै सहयोगमा पार्टी निर्माण गरेका माधव नेपाल अग्रस्थानमा रहेका छन् ।

पाँच दलले गठवन्धन नै गरेर निर्वाचनमा जाने निर्णय गरेसँगै ससदको सबै भन्दा ठूलो दल रहेको नेकपा एमाले दवावमा परेको छ । गत बैशाख ३० गते भएको स्थानीय तहको निर्वाचनमा समेत पाँच दलिय गठवन्धनका विरुद्ध नेकपा एमाले एक्लै निर्वाचनमा गएको थियो । उस्ले त्यसवेला ७ सय ५३ स्थानीय तहमध्ये २ सय ६ स्थानमा विजय हासिल गरेर दोस्रो ठूलो दल बन्न सफल भएको थियो । फरक/फरक राजनितिक विचार वोकेका दलहरूको गठवन्धन बन्नुको एउटै मात्र उद्देश्य हो, नेकपा एमालेलाई घेरावन्दी गरेर सत्ता हत्याउने प्रयास । पाँच दलिय गठवन्धन भीत्र पनि वामपन्थीहरूको अर्को गठवन्धन बन्न सक्ने सम्भावना समेत रहेको छ । यदि पाँच दलिय गठबन्ध भित्र वामपन्थीहरूको उप गठबन्धन बनेका खण्डमा कांग्रेस पनि दवावमा पर्ने निश्चित रहेको छ । माओवादी केन्द्र र नेकपा एकीकृत समाजवादीले आफुहरूले पाउनुपर्ने सिट संख्या बढाउनका लागि पाँच दलिय गठनवन्धनभित्रै उप गठवन्धन बनाउन सक्ने वताउदै आएका छन् । पाँच दलिय गठवन्धन गरेर निर्वाचनमा जाँदा काग्रेसजस्तो देशभरमै संगठन भएको पार्टी समिति सिटमा खुम्चिन सक्छ, त्यसवेला काग्रेसमा विद्रोह हुन सक्ने र धेरै ठाँउमा काग्रेस कै बागी उम्मेदवारहरू खडा हुन सक्ने सम्भावना समेत देखिएको छ । कांग्रेसभीत्रै केही व्यक्तिहरूले वामपन्थी दलहरू सँग गठवन्धन गर्न' नहुने बताईरहेका भएपनि प्रधानमन्त्री देउवाको सत्ता मोह र यहि पाँच दलिय गठवन्धनको सहयोगमा फेरी अर्को पटक प्रधानमन्त्री बन्ने चाहनाले देउवाको बलले पनि पाँच दलिय गठवन्धनलाई कायम राखिएको छ ।

पाँच दलिय गठवन्धनको एउटै उद्देश्य हो, पुनः सत्तामा रहिरहन । गठवन्धन भनेको वा तालमेल भनेको विचार मिल्ने दलहरूसँग मात्र सम्भव हुने हो । तर पाँच दलिय गठवन्धनमा रहेका दलहरूको एकअर्का प्रति कुनै विचार मिल्दैन सिद्धान्त नै फरक फरक रहेको छ । तर पनि उनिहरू गठवन्धनमा रहनु सहमत हुनुको पछाडी सत्तामोह बाहेक अन्य केही हुन सक्दैन । सत्ता गठवन्धनमा रहेको दल राष्ट्रिय जनमोर्चा सघीयताको विरोध गरिरहेको छ । तर उ पनि सत्ता गठवन्धन मै रहेको छ । जनता समाजवादी पार्टी, माओवादी केन्द्र र नेकपा एकीकृत समाजवादी र काग्रेसको निति सिद्धान्त नै अलग अलग भएपनि उनीहरू नेकपा एमालेको रिसले गर्दा गठवन्धन मै रहेर निर्वाचनमा जान चाहिरहेका छन् । त्यसको अर्को कारण भनेको नेकपा एमालेको मुलुकभर संगठन भएको र बलियो पार्टी भएकोले एक्लाएक्लै कुनैपनि दल निर्वाचनलाई जान सक्ने सम्भावना नभए पछि उनीहरूले गठवन्धन नै गरेर एमालेलाई हराउने रणनितिका साथ अघि बढेको भएपनि स्थानीय तहको निर्वाचनलाई हेर्दा त्यस्तो अवस्था देखिएको छैन । स्थानीय तहको निर्वाचनमा नेकपा एमालेले झण्डै ३४ प्रतिशत मत ल्याएको थियो भने सत्ता गठवन्धनमा रहेको अर्को ठूलो दल कांग्रेसले समेत गठवन्धन कै बलमा पनि ३४ प्रतिशत मात्र मत ल्याएकोले प्रष्ट हुन्छ । संघीय ससद र प्रदेश सभाको निर्वाचनमा समेत त्यस्तै परिमाण आउन सक्छ ।

अहिले कम्युनिष्टहरू विभाजित अवस्थामा रहेकाले काग्रेसले हर्ष बढाई गर्नुको कुनै औचित्य छैन । काग्रेसमा पनि विभाजनको सम्भावना देखिएको छ । चुनावका वेला समेत काग्रेस पनि धेरै ठाउँमा खुम्चिनु पर्ने अवस्था आउने र धेरैले टिकट समेत नपाउने भएकाले गठवन्धनका विरोधमा धेरै वागी उम्मेदवारहरू उठ्ने, स्वतन्त्र उम्मेदवार उठ्ने सम्भावना रहेको छ । स्थानीय तहको निर्वाचन पछि काग्रेसभित्र पनि ठूलो समूह विरोधमा देखिएकाले काग्रेसले वामपन्थीहरूलाई काँधमा राखेर सत्ता हत्याएको भएपनि आउदो निर्वाचनपछि पनि अहिलेकै अवस्था कायम रहन सक्छ भन्ने अनुमान गलत हुन सक्छ । बागी र विद्रोहीहरूले गठवन्धनलाई चुनौती दिन सक्ने र त्यस्को लाभ एमालेलाई हुन सक्ने सम्भावना रहेको अहिले प्रष्ट रुपमा देखिएको हुनाले निर्वाचनको मुखमा काग्रेसको आन्तरीक जीवनमा पनि विभाजन र चुनौती आउन सक्ने सम्भावना हामीले देखेका छौ । अरुका दलहरू विभाजित गराएको आरोप ले गर्दा काग्रेस पनि गठवन्धनको वलमा अहिले बलियो अवस्थामा देखिएपनि भित्री रुपमा ऊ डराईरहेको छ, त्यसैको परिणाम हो वामपन्थीहरूको काँधमा बस्नु भन्ने हामीले ठानेका छौ ।

जनता होइन, दलहरू पो सार्वभौमसत्ता सम्पन्न भए ?

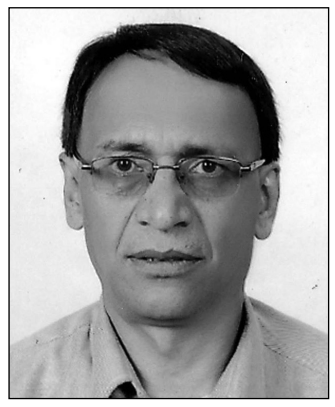

• देवेन्द्र चुडाल
devendrachudal@gmail.com

पाँच दलीय सत्ता गठबन्धनले गठबन्धन नै गरेर यहि मंसिर ४ गते हुने निश्चित भएको संघीय संसद र प्रदेशसभाको निर्वाचनमा जाने सहमति गरेको छ । पाँच दलीय गठबन्धनमा रहेका दलहरूमा नेपाली कांग्रेस, माओवादी केन्द्र, नेकपा एकीकृत समाजवादी, जनता समाजवादी र राष्ट्रिय जनमोर्चा रहेका छन् । पाँच दलीय गठबन्धनले संघीय संसद हुँदै प्रदेशसभाको समेत प्रमुख विपक्षी दल रहेको नेकपा एमालेलाई एक्ल्याउने प्रयास स्वरूप त्यस्तो निणय गरेका हुन् ।

पछिल्लो समयमा माओवादी केन्द्रका अध्यक्ष पुष्पकमल दाहालले जनता समाजवादी पार्टीबाट अलग भएका पूर्व माओवादी नेता डा. बाबुराम भट्टराईको नेपाल समाजवादी पार्टी, नेकपा एमालेबाट अलग भएर बसेका वामदेव गौतम र लोकतान्त्रिक समाजवादी पार्टीलाई पनि पाँच दलीय गठबन्धनमा नै राखेर आठ दलीय गठबन्धन बनाउने प्रयास गरिरहेका छन् । पाँच दलीय गठबन्धनले एक्लाएक्लै निर्वाचनमा गएको खण्डमा नेकपा एमाले नै ठुलो पार्टी बन्न सक्ने अवस्थामा रहेकाले गर्दा र अन्य दलहरूलाई नेकपा एमालेसँग मिल्न नदिने रणनीतिका साथ प्रधानमन्त्री शेरबहादुर देउवा र पुष्पकमल दाहाल लागि परेका छन् । पछिल्लो समयमा दाहाल र माधव नेपाल नेकपा एमालेका विरूद्ध आफूहरूले जोसँग पनि जस्तोसुकै सहमति गर्न सक्ने बताउँदै आएका छन् ।

गएको स्थानीय तहको निर्वाचनमा नेकपा एमालेलाई धुलो चटाउने भन्दै पाँच दलीय गठबन्धन गरेर निर्वाचनमा गएको माधव नेपालले नेतृत्व गरेको नेकपा एकीकृत समाजवादी पार्टीले कुनै ठोस उपलब्धी गर्न सकेको थिएन । पाँच दलीय गठबन्धनको फाइदा कांग्रेस र माओवादी केन्द्रले राम्रै उठाएका भएपनि अन्य दलहरूले त्यसको फाइदा उठाउन सकेनन् भने नेकपा एमालेले भने पाँच दलयि गठबन्धनका बाबजुद पनि सन्तोषजनक परिणाम ल्याएको थियो ।

नेकपा एममालेले स्थानीय तहमा एक्लै ल्याएको परिणाम पछि पाँच दलीय गठबन्धन अत्तालिएको छ । त्यही कारणले गर्दा उसले अन्य साना दलहरूलाई समेत आफ्नो गठबन्धनमा सहभागि गराउने र सरकारमा समेत सामेल गराउने प्रयास गरिरहेको छ । पाँच दलीय गठबन्धनले गर्दा जनताका अधिकार भने खोसिएको छ । मत ट्रान्सफर गर्ने भन्दै पाँच दलीय गठबन्धनले कसरत गरिरहेको छ । जनताले आफूले रोजेको दललाई मत दिन पाउने अधिकार खोस्ने प्रयासमा दलहरू लागि परेका छन् । कांग्रेसका समर्थकहरूले अब हँसिया हथौडामा मतदान गर्नुपर्ने भएको छ भने वामपन्थी दलका समर्थकहरूले कांग्रेसको रूख चिन्हमा मतदान गर्नुपर्ने भएको छ ।

राजनीतिक दलहरूले पार्टीगत र व्यक्तिगत स्वार्थका लागि जनताका अधिकार खोसेर कस्तो लोकतन्त्र खोजिरहेका छन् त ? अहिलेको जटिल प्रश्न भनेको यहि हो ।

जनताका अधिकार खोसेर जनतालाई आफूँहरू सत्तामा पुग्ने भऱ्याङ्ग बनाउन खोज्नुले लोकतन्त्रको नै उपहास भएको छ । राजनीतिक दलहरूले लोकतन्त्रको उपहास गर्दै जनतालाई भेडाबाखा बनाउने प्रयास गरेका हुनाले त्यसको सडकबाटै विरोध हुने आवश्यक छ । जनता भेडा बाख्रा होइनन् गोठालाले जता चराउन लग्यो उतै जाने । जनतालाई सार्वभौमसत्ता सम्पन्न भनिएको भएपनि व्यवहारिक रूपमा जनता सार्वभौमसत्ता सम्पन्न नभएको अहिले प्रमाणित हुँदै आएको छ । जनताको नाममा राजनीतिक दलहरू सार्वभौमसत्ता सम्पन्न भएको जस्तो देखिएको छ । सार्वभौमसत्ता सम्पन्न भनिएका जनताले किन आफूले रोजेका राजनीतिक दलहरूलाई मतदान गर्न नपाउने अब यसको उत्तर खोजिनु आवश्यक छ ।

नेपाली कांग्रेको आफ्नो राण्नीतिमा तत्काल लागि सफल भएको जस्तो देखिएपनि कालान्तरमा यसले कांग्रेसलाई नै नराम्रो असर पर्ने निश्चित जस्तै रहेको छ । कांग्रेसको रणनीति भनेको जसरी भएपनि वामपन्थी दलहरूलाई एकै ठाउँमा उभ्मिन नदिने रणनीति त्यो कांग्रेसको रणनीतिको गोटी दाहाल-नेपाल बनिरहेका छन् । कांग्रेस र दाहाल-नेपालले जसरी भएपनि नेकपा एमालेसँग बदला लिनु नै एक उदेश्य हो ।

कांग्रेसले एउटा वामपन्थी दलका विरूद्ध अन्य वामपन्थी दलहरूलाई प्रयोग गरेर आफ्नो स्वार्थ पूरा गरिरहेको जस्तो देखिएपनि त्यो धेरै लामो समयसम्म टिक्न सक्ने सम्भावना छैन । माओवादी केन्द्रले समेत नेकपा एमालेको जनाधार नघटेसम्म आफ्नो पार्टीको अस्तित्व कायम हुन नसक्ने अवस्था देखेर नै उ कांग्रेसको शरणमा पुगेको छ । माधव नेपालले नेतृत्व गरेको पार्टीको हैसियत भनेको जसरी भएपनि नेकपा एमालेलाई कमजोर पार्नु हो । प्रधानमन्त्री शेरबहादुर देउवाको निगाहामा पार्टी अध्यक्ष बन्न सफल भएका माधव नेपाल एक्लै उभिन सक्ने अवस्था नरहेको र प्रधानमनत्री देउवाले नै राजनीतिक दल विभाजनसम्बन्धी अध्यादेश ल्याएर आफूलाई सानै पार्टीको भएपनि अध्यक्ष बनाईदिएकोमा त्यसैको गुण तिर्न उनी लागि परेका छन् ।

पछिल्लो समयमा पाँच दलीय गठबन्धन चुनावको मिति घोषणा पश्चात् सिट बाँडफाँडको कार्यमा जुटेको छ । सिट बाँडफाँडका लागि पाँच दलीय गठबन्धनले ११ सदस्यीय कार्यदल समेत बनाएको छ । सो कार्यदलले सिटको बाँडफाँड कसरी टुँग्याउँछ त्यो भने हेर्न बाँकी रहेकै बेला नेपाली कांग्रेसका पदाधिकारी र पूर्व पदाधिकारीहरूको बैठकले प्रतिनिधिसभाको सिट र प्रदेशको सिटमा कम्तिमा पनि ६० प्रतिशत कांग्रेसले लिनुपर्ने सुझाव सभापति देउवालाई दिएका छन् ।

प्रतिनिधिसभाको प्रत्यक्षतर्फ १ सय ६५ सिट रहेको र त्यसको ६० प्रतिशत भनेको ९९ सिट हो त्यसैगरी प्रदेशसभाको ३ सय ३० सिट मध्येमा पनि ६० प्रतिशत सिट कांग्रेसले लिनुपर्ने सुझाव सभापतिलाई दिएका छन् । ३ सय ३० को ६० प्रतिशत भनेको १ सय ९८ सिट हो । कांग्रेसले सुरूमा ६० प्रतिशत आफूले पाउनुपर्ने दाबी गरेपनि अन्तिम समयमा उसले ९० सिटमा चित्त बुझाउन सक्छ । बाँकी रहेका ७५ सिट मध्य पनि माओवादी केन्द्र, नेकपा एकीकृत समाजवादी, जनता समाजवादी र राष्ट्रिय जनमोर्चाबीच भाग लगाउनुपर्ने हुन्छ । पछिल्लो समयमा प्रधानमन्त्री देउवाले महन्थ ठाकुरले नेतृत्व गरेको लोकतान्त्रिक समाजवादी पार्टीलाई पनि गठबन्धनमा सहभागि गराउने प्रयास गरिरहेकाले गर्दा उसलाई पनि केही सिट दिनुपर्ने हुन्छ भने बाबुराम भट्टराईपनि गठबन्धनमै रहेकाले उनलाई र वामदेव गौतमलाई पनि गठबन्धनमा राखेको खण्डमा गौतमलाई समेत केही सिट दिनुपर्ने भएकाले गर्दा पाँच दलीय गठबन्धनलाई सिट बाँफाँड गर्नु फलामको च्यूरा चपाउनु सरह भएको छ । लोसपा गठबन्धनमा आएको खण्डमा कांग्रेसले ९० बाट घटेर ८५ सिटमा चित्त बुझाउन सक्ने अवस्था देखिएको छ ।

गठबन्धनमा रहेका माओवादी केन्द्र, नेकपा एकीकृत समाजवादी, जनता समाजवादी र राष्ट्रिय जनमोर्चा भने कांग्रेसलाई ५० प्रतिशत दिएर बाँकी ५० प्रतिशत सिट आफूहरूबीचमा भागवण्डा गर्नुपर्ने पक्षमा रहेका छन् । कांग्रेस बाहेकका दलहरूले सिट संख्या बाँडफाँड गर्ने कार्यका अगुवाई पुष्पकमल दाहालले गरिरहेका छन् । लोसपा गठबन्धनमा सहभागि भएको खण्डमा सिट बाँडफाँड अझ पेचिलो बन्ने निश्चित प्राय रहेको छ । अहिले पनि लोसपासँग १३ जना सांसद रहेका छन् । प्रधानमन्त्री देउवाले भने निर्वाचनपछि पनि आफ्नै नेतृत्वमा सरकार निर्माण गर्ने कुरालाई मध्यनजर गरेर लोसपालाई गठबन्धनमा ल्याउने प्रयास गरिरहेका छन् ।

गठबन्धनमा रहेको जनता समाजवादी पार्टीलाई मधेश प्रदेशमा सन्तुलनमा राख्नपनि देउवालाई लोसपालाई गठबन्धनमा ल्याउन चाहिरहेका छन् भने अर्कोतर्फ लोसपा नेकपा एमालेसँग गठबन्धन गर्नबाट रोक्न पनि उनी सक्रिय रहेका छन् । लोसपालाई गठबन्धनमा ल्याउन जसपाका अध्यक्ष उपेन्द्र यादव सकारात्मक छैनन् । लोसपा गठबन्धनमा आउँदा मधेश प्रदेशमा आफ्नो पार्टीको सिट संख्या खुम्चिने डर यादवलाई रहेको छ । त्यसै कारणले गर्दा यादवले पाँच दलीय गठबन्धभित्र लोसपालाई गठबन्धनमा ल्याउने कुरामा कुनै छलफल नभएको बताउँदै आएका छन् । लोसपालाई गठबन्धनमा ल्याउन पाँच दलीय गठबन्धनका शिर्ष नेताहरूबीचमा पनि कुनै छलफल नभएको र यादव लोपसलाई गठबन्धनमा ल्याउने कुरामा सकारात्मक नभएकाले गर्दा लोसपा अहिले अनिर्णयको बन्दी बनेको छ । गठबन्धनकारी दलहरूले अहिलेसम्म चुनावी मुद्दामा कसरी अघि बढ्ने र साझा अवधारणा कसरी अघि बढाउने भन्नेमा कुनै छलफल र बहस नगरेका हुनाले उनीहरू जसरी भएपनि निर्वाचनपछि पनि सत्ता हत्याउने एकमात्र रणनीतिका साथ अघि बढेका छन् । उनीहरूको एउटै रणनीतिक उदेश्य हो, नेकपा एमालेलाई एक्लै पारेर सत्ता हत्याउनु । लोकतान्त्रिक व्यवस्थामा गठबन्धन भएका दलहरूले आ आफ्नो नीति र सिद्धान्तलाई जनताकहाँ लगेर जनताबाट अनुमोदन गराउनुपर्नेमा दाई कांग्रेससँग भाई कांग्रेसजस्तो भएर आफूलाई वापमन्थी हौं भन्ने दलहरू कांग्रेसको पुच्छर समाएर बैर्तणी तर्न खोज्नु भनेको पिसाब फेरिन्जेल खुट्टामा तातो भएको जस्तोमात्र हो ।

पछिल्लो समयमा दाहाल-नेपाल जसरी भएपनि कांग्रेसलाई एक्लै बहुमतमा पुऱ्याउन नदिने रणनीतिमा लागेका छन् । कांग्रेसले एक्लै बहुमत ल्याएको खण्डमा उसले एक्लै सरकार निर्माण गर्ने भएकाले त्यसबेला आफूहरू पानी बेगरको माछा बन्न सक्ने डर उनीहरूलाई रहेको छ, त्यही कारणले गर्दा दाहाल-नेपाल गठबन्धनमा माओवादी नेकपा एकीकृत समाजवादी, उपेन्द्र यादवको जनता समाजवादी डा. बाबुराम भट्टराई र गौतमलाई समेत सहभागि गराएर त्यही वामपन्थी उपगठबन्धनको सहयोगमा मात्र कांग्रेसलाई सरकार बनाउन बाध्य पार्ने रणनीतिमा उनीहरू लागि परेका भएपनि उपेन्द्र यादव भने त्यस्तो गठबन्धनको पक्षमा रहेको देखिएका छैनन् भने बाबुराम भट्टराई र वामदेव गौतम त्यही वामपन्थी गठबन्धनको सहारामा निर्वाचन जित्ने आशामा रहेका छन् । जे होस् कांग्रेसले नेपालका वामपन्थीहरूलाई राम्रै खेलाएको छ र त्यो खेलमा उ सफल भएको जस्तो देखिएपनि त्यो केही समयको लागि मात्र हुने निश्चित जस्तै रहेको छ । अर्कोतर्फ नेकपा एमालेपनि अन्य केही साना दलहरूसँग गठबन्धन गरेर पाँच दलीय गठबन्धनलाई पराजित गर्न सक्ने वातावरण सिर्जना गरिरहेको छ । एमालेप्रतिको बढ्दो जनमतकै कारण पाँच दलीय गठबन्धन तर्सिँदै गएको छ ।

निर्वाचन प्रणाली सुधारको प्रस्ताव

डा. मुक्ति रिजाल

भर्खरै स्थानीय निर्वाचन सम्पन्न भएको छ । संघीय व्यवस्था कार्यान्वयनपछि स्थानीय तहको यो दोस्रो निर्वाचन हो । आगामी ४ मंसिरमा संघ तथा प्रदेशको निर्वाचन हुँदै छ । नेपालमा निर्वाचनसँग प्रक्रियागत एवं प्रणालीगत समस्या रहेका छन् । यसै सन्दर्भमा निर्वाचन आयोग, नीति अनुसन्धान प्रतिष्ठान तथा अन्य संस्थाले निर्वाचन प्रक्रिया एवं प्रणाली सुधारको प्रयास गरिरहेका छन् । हाम्रो निर्वाचन प्रणाली मिश्रित प्रकृतिको छ । संघीय संसद्मा पहिलो हुने निर्वाचित हुने प्रणालीमा ६० प्रतिशत र समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली ४० प्रतिशत स्थान विन्यास गरिएको छ । बहुमतीय तथा समानुपातिक प्रणालीका सबल पक्ष समावेश गर्ने हेतुले संविधानसभामा लामो छलफलपछि अवलम्बन गरिएको यो प्रणाली दोषमुक्त नरहेको प्रस्ट छ ।

हाम्रो निर्वाचन प्रचारप्रसार खर्चिलो हुँदै गएको छ । स्थानीय तहको वडा सदस्य, वडाध्यक्षको निर्वाचनमा प्रतिस्पर्धा गर्न लाखौँ रूपैयाँ खर्च गर्नुपर्ने, मेयर/अध्यक्षका उम्मेदवारले करोडौँ खर्च गर्नुपर्ने, प्रदेश तथा संघीय संसद्को निर्वाचनमा भिड्न पनि करोडौँ खर्च गर्नुपर्ने अवस्थाले निर्वाचन धान्न नसकिने गरी खर्चिलो हुन गएको छ । समग्रमा, राजनीतिक दलका उम्मेदवारले मात्र निर्वाचनमा अर्बौँ खर्च गर्नुपर्ने र तह-तहका निर्वाचन व्यवस्थापन र सम्पन्न गराउँदा राज्यकोषबाट अर्बौंको व्यय हुन्छ र यो हरेक निर्वाचनमा बढ्दै गएको पाइन्छ । राजनीतिक दलका नेता र स्वार्थ समूहबीचको गठजोडले लोकतान्त्रिक प्रणालीलाई विकृत बनाएको छ ।

अहिलेको मिश्रित निर्वाचन प्रणालीको सबैभन्दा कुरूप पक्ष के रह्यो भने जसरी पनि बहुमतीय तथा समानुपातिकको बन्दसूचीबाट उम्मेदवारले दलको मनोनयन लिने र निर्वाचित भएपछि सत्तामा पुग्न जुनसुकै हतकण्डा अपनाउने प्रकृति उदांगो रूपमा अभिव्यक्त भएको छ । हामीकहाँ संसद्मा आरामदायी बहुमत प्राप्त दलका सरकार पूरा अवधि चल्न सकेका छैनन् । आफ्नै दलको सरकार गिराउन सत्तारूढ दलका सांसद लाग्ने गरेका दृष्टान्त छन् । कार्यकारी प्रमुख प्रधानमन्त्रीले मुलुकको शासकीय प्रबन्ध, विकास र समृद्धिको राष्ट्रिय लक्ष्य प्राप्तिमा ध्यान केन्द्रित गर्नुपर्नेमा दलभित्रको किचलो, मतभेद र सांसदको सत्ता-आकांक्षालाई सम्बोधन गर्नमा समग्र ध्यान केन्द्रित गर्नुपर्ने बाध्यता छ । दलीय मतभेद व्यवस्थापनका लागि सत्ताको लाभमा साझेदारी आवश्यक रहने र त्यसका लागि उपलब्ध अवसरको न्यूनता र अभावले गर्दा सरकार र दलबीच द्वन्द्व हुने गरेको पाइन्छ । यसका कारण नीतिगत स्थिरतामा समेत आँच आएको देखिन्छ । कार्यपालिका (मन्त्रिपरिषद्) गठन सांसदबाट गर्नुपर्ने हुनाले क्षमता र रूचिभन्दा पनि भागबन्डा एवं आलोपालो संस्कृति मौलाएको छ ।

दलका तर्फबाट टिकट वितरणमा हुने पक्षपात र धाँधली तथा दलभित्रैबाट आफ्ना उम्मेदवारविरूद्ध हुने अन्तर्घातले हाम्रो मिश्रित निर्वाचन प्रणालीलाई धुमिल बनाएको छ । समानुपातिक निर्वाचनका स्थानमा दलका शीर्षस्थ नेताको मिलेमतोमा आफन्त परिवारजन, चन्दादाता, उद्योगी, व्यापारीलाई मनोनयन गरेको पाइन्छ । समानुपातिक सिटमा दलका नेताले संविधान र ऐनमा तोकिएका मापदण्डको उपहास गरी आफ्नो तजबिजमा उम्मेदवारको बन्दसूची बनाउने परिपाटीले समानुपातिक समावेशी प्रतिनिधित्वको मूल मर्ममाथि नै प्रहार गरेको छ ।

नेपालले हाल अवलम्बन गरेको मिश्रित समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली ठिमाहा प्रकृतिको प्रणाली हो । संविधानसभामा कुन निर्वाचन प्रणाली अवलम्बन गर्ने भन्ने विषयमा व्यापक छलफल हुँदा राजनीतिक सहमतिका लागि बहुमतीय र समानुपातिक निर्वाचन प्रणालीको मिलान गरी बन्दसूचीमा आधारित मिश्रित निर्वाचन प्रणाली अवलम्बन गरिएको थियो । पहिलो एवं दोस्रो संविधानसभा र नेपालको संविधान ०७२ मा जारी भएपछि संघीय व्यवस्थापिका एवम् प्रदेश सभा निर्वाचनमा एक दशकभन्दा बढी यो प्रणालीको अभ्यास गरी अनुभव आर्जन गरिएको छ । एक दशकको मात्र अनुभव रहेकाले यसलाई अरू थप अभ्यास गरेर मात्र संशोधन या सुधार गर्नुपर्छ भन्ने मत बलियो छ । निर्वाचन प्रणालीभन्दा पनि पात्रको नियतका कारण असल अभ्यास हुन नसकेको मत छ ।

प्रणाली या पद्धतिबाट पात्रहरूको आचरण, अभ्यास र व्यवहार निःसृत एवम् निर्देशित हुने गर्छ । संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका निर्वाचनमा आदर्श र इमानदारीभन्दा जसरी पनि निर्वाचन जित्ने प्रवृत्तिलाई प्रश्रय दिने गरिएको छ भने समानुपातिक प्रणालीको बन्दसूचीलाई पनि दुरूपयोग गरिएको छ । मुलुकमा अहिले संघीय लोकतान्त्रिक गणतान्त्रिक व्यवस्था छ । मुलुकको कार्यकारी प्रमुखका रूपमा नागरिक निर्वाचित हुने र संविधानले व्यवस्था गरेबमोजिम निश्चित पदावधिका लागि कार्यकारी शासन सञ्चालन गर्ने व्यवस्थाकै लागि गणतन्त्रको उद्बोधन भएको हो ।

संयुक्त राज्य अमेरिकाले गणतन्त्रको पक्षमा संविधान तर्जुमा गर्दा होस् या फ्रेन्च राज्यक्रान्तिपछि फ्रान्स तथा अन्य मुलुकमा स्थापित गणतन्त्रले यो मर्मलाई आत्मसात् गरेको पाइन्छ । नेपालको राजतन्त्रविरूद्ध भएको लडाइँले पनि प्रत्यक्ष रूपमा सोही मर्मलाई आत्मसात् गरेको हुनाले वर्तमान ठिमाहा प्रकृतिको निर्वाचन प्रणालीमा आधारित संसदीय प्रणाली प्रभावकारी हुन नसकेको स्पष्ट छ । नेपालको सामाजिक-सांस्कृतिक एवं राजनीतिक संस्कार, अभ्यास तथा व्यवहारलाई दृष्टिगत गर्दा बहुल-नेतृत्व कार्यकारीले काम गर्न नसक्ने देखिएको छ ।

लामो समयसम्म राजतन्त्रको एकल नेतृत्वको निरंकुश अधिकारसहितको कार्यकारी भएका कारण पनि यस प्रकारको सामाजिक, राजनीतिक तथा मनोवैज्ञानिक संस्कार निर्माण भएको हुन सक्छ । बहुल नेतृत्वका कारण सत्ता-शक्तिका लागि दलभित्र चर्किने गुटगत संघर्षकै दुष्परिणाम ०४६ यता पच्चीसभन्दा बढी सरकार बने, जुन राजनीतिक अस्थिरताका ज्वलन्त उदाहरण हुन् । राजनीतिक दल वा जननिर्वाचित सरकारको नेतृत्व गर्दा नेताहरूले कार्यकारी अध्यक्षात्मक ढाँचामा काम या अभ्यास गरेको देखिन्छ । कांग्रेस, एमाले, माओवादी, राप्रपा, जसपाजस्ता दलमा यही अवस्था देखिन्छ । आफ्नो कार्यकारी हैसियतमा हस्तक्षेप नहोस्, कुनै हस्तक्षेप या दबाबबिनै निर्णय गर्ने र जवाफदेही बन्ने दलका नेताको चाहना देखिन्छ ।

पूर्ण समानुपातिक संसद् र प्रत्यक्ष निर्वाचित कार्यकारी राष्ट्रपतीय पद्धतिबाट अहिले देखिएका समस्याको सम्बोधन हुन सक्छ । यस पद्धतिबाट समानुपातिक एवं समावेशी संसद् र स्थिर बलियो जनताद्वारा निर्वाचित कार्यकारी प्रमुखको परिकल्पना साकार हुन्छ । पूर्ण समानुपातिक सांसदलाई भौगोलिक क्षेत्रको प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गर्ने उद्देश्यले समेत प्रदेश तथा भौगोलिक क्षेत्रसँग तालमेल हुने गरी निर्वाचन क्षेत्रका रूपमा तोक्न सकिन्छ । समानुपातिक तथा समावेशी प्रतिनिधित्वका लागि सोहीबमोजिम दलले मनोनयन गरी उम्मेदवारको अनुक्रमलाई पालना गर्नुपर्ने बाध्यात्मक व्यवस्था गर्न सकिन्छ । संसदीय व्यवस्थामा जस्तो द्विपको प्रावधान नहुने भएकाले सांसदहरू विषयको गुण एवं दोषका आधारमा छलफल गरी निर्णय लिन स्वतन्त्र रहन्छन् । अमेरिकामा कुनै-कुनै विषयमा रिपब्लिकन र डेमोक्रेट सिनेटरबीचको सहकार्यबाट विधेयक पारित हुने गरेका दृष्टान्त छन् ।

प्रत्यक्ष निर्वाचित कार्यकारी राष्ट्रपति सम्पूर्ण मतदाताको बहुमत प्राप्त गरी चयन हुने भएकाले कार्यकारी राष्ट्रपति प्रत्यक्ष रूपमा जनताप्रति जवाफदेही हुने अपेक्षा गरिन्छ । संसद्को विश्वासको मतको त्रास नहुने हुनाले आफ्ना अथवा अन्य दलका नेता एवं सांसदसँग अनावश्यक खुसामद, सौदाबाजी गर्नुपर्ने बाध्यता रहँदैन । सांसद किनबेचजस्ता विकृतिबाट मुक्त रहन सक्ने अवस्था रहन्छ । राष्ट्रपतिले विषयविज्ञ र प्रतिष्ठित व्यक्तिलाई मन्त्रिमण्डलमा समावेश गरी शासन सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्न पाउँछन् । यसबाट शासकीय एवं विकाससँग सम्बन्धित सुशासनमा चुनौती सामना गर्न सक्ने टिमबाट कार्य सम्पादन सहज हुन सक्छ ।

मन्त्रीहरू राष्ट्रपतिप्रति जवाफदेही हुने भएकाले दलका कार्यकर्तासँग खुसामद गर्नुपर्ने तथा निर्वाचन क्षेत्रप्रति नभई समग्र मुलुकको हितमा केन्द्रित हुन सहज हुन्छ । पूर्ण समानुपातिक संसद् र प्रत्यक्ष निर्वाचित कार्यकारी राष्ट्रपतिको व्यवस्थाले राजनीतिमा पुस्तान्तरण र रूपान्तरण सम्भव हुन्छ । कार्यकारी राष्ट्रपति जनताको बहुमतबाट निर्वाचित हुने व्यवस्थाले राष्ट्रभित्र भावनात्मक एकता बलियो हुन् मद्दत पुग्छ । सबै जाति समुदायको रोजाइको व्यक्ति मात्र राष्ट्रपति हुन्छ । राजनीतिक दलको परम्परागत मान्यताबाट पृष्ठपोषक सांगठनिक ढाँचा एवं संरचनालाई संरचनागत सुधार गर्ने अवसर प्राप्त हुन्छ । दलभन्दा पनि जनता-नागरिकको सर्वोपरिता कायम हुन सक्छ । दलका नेताहरूको अल्पमततन्त्र (ओलिगोपोली) समाप्त हुन्छ ।

लोकतन्त्रमा शक्ति पृथकीकरणको सिद्धान्तलाई संविधानवादको महवपूर्ण कडीका रूपमा लिइन्छ । नेपालमा अपनाइएको सांसदबाट मन्त्री बन्ने निर्वाचन प्रणालीबाट शक्ति पृथकीकरणको अवधारणालाई आत्मसात् गर्न सकिन्न । संसद्बाट प्रधानमन्त्री (कार्यकारी प्रमुख) छानिने हुन्छ र ऊ संसद्प्रति जवाफदेही हुन्छ । प्रणालीगत हिसाबले सांसदलाई मन्त्री बन्न नपाउने व्यवस्था गर्न सकिँदैन । यसका लागि प्रत्यक्ष निर्वाचित अध्यक्षात्मक व्यवस्था उपयुक्त हुन्छ । मन्त्री बन्न सांसद हुनुपर्ने र जसरी पनि सांसद बन्ने होडबाजी अन्त्य हुन्छ । मन्त्रीको अक्षमता र सत्ता दुरूपयोगका प्रशस्त आधार भए पनि अहिलेको प्रणालीमा समर्थन गुम्ने डरले प्रधानमन्त्री (कार्यकारी प्रमुख) ले कारबाही गर्न या पदबाट हटाउन सक्ने अवस्था रहँदैन ।

प्रत्यक्ष निर्वाचित कार्यकारी राष्ट्रपति अधिनायकवादी हुने र मुलुकमा तानाशाही चलाउने सम्भावनाका आधारमा पनि यसको विपक्षमा तर्क दिने गरिन्छ । नेपालको वैधानिक परम्परा हेर्ने हो भने राजा ज्ञानेन्द्रको शान्तिपूर्ण बहिर्गमन, दलका नेता गिरिजाप्रसाद कोइराला, पुष्पकमल दाहाल (प्रचण्ड) र केपी ओलीले वैधानिक व्यवस्थालाई पालना गरी लोकतान्त्रिक पद्धतिअनुरूप सत्ता हस्तान्तरण गरेका ताजा उदाहरण छन् । प्रत्यक्ष निर्वाचित कार्यकारी राष्ट्रपतिलाई महाभियोग लगाउने, प्रत्याह्वान (रिकल) व्यवस्थाबाट फिर्ता बोलाउनेलगायत थुप्रै वैधानिक उपायबाट नियन्त्रण र सन्तुलन कायम गर्न सकिन्छ । कसैकसैले नेपालको भू-राजनीतिक संवेदनशीलताका कारण पनि अध्यक्षात्मक प्रणाली जोखिमपूर्ण हुन्छ भन्ने तर्क गर्छन् । नेपालको राष्ट्रिय एकता र अखण्डताका लागि खण्डितभन्दा जनताको बलियो म्यान्डेट प्राप्त नेतृत्व आवश्यक हुन्छ । दरिलो जनमत प्राप्त नेतृत्व भएको वेला राष्ट्रियता एवं सार्वभौमिक राष्ट्रिय हितका पक्षमा बलियो अडान लिएका उदाहरण छन् । जनताबाट निर्वाचित शक्तिशाली संसद्को संवैधानिक व्यवस्थाले राष्ट्रपतिको एकाधिकारमा नियन्त्रण र सन्तुलन कायम हुन सक्छ । संसद्बाट विधेयक पारित भई कानुन एवं ऐन निर्माण हुने भएकाले राष्ट्रपतिले सांसदसँग संवाद गर्नुपर्ने र कतिपय महत्वपूर्ण विषयमा सहकार्य भई समस्या समाधान हुन्छ । राष्ट्रपति र विधायिका (संसद्) दुई शक्तिशाली संरचना भए पनि दुवै जनताप्रति सीधै जवाफदेही रहने व्यवस्थाले महत्वपूर्ण विषयमा संवाद, सहमति र सहकार्य सम्भव हुन्छ । राष्ट्रपति निर्वाचनको मिति संविधानमै तोकिनुपर्छ ।

राष्ट्रपतिको उम्मेदवार बन्ने दलको उम्मेदवार सोही दलभित्रको आन्तरिक प्रतिस्पर्धाबाट छनोट हुने व्यवस्था गर्नुपर्छ । यसका लागि राजनीतिक दलसम्बन्धी कानुनी व्यवस्थामा प्रस्ट व्यवस्था हुनुपर्छ । संसद् या राष्ट्रिय व्यवस्थापिकाको उम्मेदवार बन्न पनि दलको आन्तरिक प्रतिस्पर्धाबाट समावेशी एवं समानुपातिक प्रतिनिधित्व हुने गरी व्यवस्था गर्नुपर्छ । यसबाट मुलुकमा व्याप्त राजनीतिक भ्रष्टाचार, विकृति र अव्यवस्थाका धेरैजसो समस्या सम्बोधन हुन सक्छन् । स्थानीय सरकार निर्वाचनको दृष्टान्तबाट पनि यो थप पुष्टि हुन्छ । नेपालमा ७५३ स्थानीय सरकार (नगरपालिका, गाउँपालिका) को निर्वाचनमा कार्यकारी प्रमुख (मेयर/अध्यक्ष) का लागि प्रत्यक्ष निर्वाचनको अभ्यास गरिएको छ । संघ र प्रदेश सरकारको सञ्चालनमा देखिएको अस्थिरता र विचलन स्थानीय सरकारमा देखिँदैन । जनताबाट प्रत्यक्ष रूपमा निर्वाचित भएका कारण पनि मेयर तथा अध्यक्षमा मतदाताका समस्या सम्बोधन गर्ने उच्च मनोबल, तत्परता र जवाफदेहिता देखिनु पनि यसको बलियो दृष्टान्त हो । (नयाँ पत्रिका)

न्यायमा विलम्ब किन ?

हेमन्त रावल

न्यायालयबाट समयमै प्रदान गरिने न्यायले नै न्यायका उपभोक्तालाई वास्तविक न्यायको अनुभूति दिलाउँछ । न्यायमा हुने अवाञ्छित विलम्बले न्यायका उपभोक्ताहरूको आकांक्षामा तुषारापात त गर्छ नै, साथै न्यायालयको साख, ओज, गरिमा, प्रभावकारिता र विश्वसनीयतामा पनि उल्लेख्य मात्रामा क्षति पुऱ्याउँछ ।

दुखेको घाउमा समयमै मलम लगाउँदा जसरी घाउको दुखाइ कम हुने गर्छ, त्यसरी नै अन्यायमा परेको व्यक्तिका लागि समयमै प्राप्त हुने न्यायको प्रत्याभूतिले पनि औषधिरूपी मलमसमान काम गर्छ । त्यसैले न्याय पाउनु त नागरिकको संवैधानिक हक हो नै, समयमै न्याय पाउनु पनि संवैधानिक हक हो भन्ने विधिशास्त्रीय मान्यता विकास भएको पाइन्छ ।

सतहमा न्यायालयसँग मात्र सम्बन्धित जस्तो देखिए पनि 'न्याय' शब्दको दायरा र सन्दर्भ राज्यका प्रत्येक सार्वजनिक सेवा प्रदायक निकायहरूबाट नागरिकका लागि प्रदान गरिने सेवा प्रवाहको तहसम्मको विस्तारित छ । एउटा नागरिक कर तिर्न जाँदा, सम्पत्ति बिक्री गर्न जाँदा, नागरिकता लिन जाँदा या कुनै व्यवसाय दर्ता गर्दा सहज र सम्मानजनक तरिकाले समयमै सेवा प्राप्त गर्ने प्रबन्धको सुनिश्चितता हुनुपर्छ । त्यस्तै विद्यालय, विश्वविद्यालयमा भर्ना हुँदा होस् या अध्ययनपछि लब्धांकपत्र लिन जाँदा नै किन नहोस्, सम्बन्धित निकायहरूबाट हरेक सेवाग्राहीले समयमै सहज रूपमा सेवा पाउन कानुनी अधिकार हो । न्यायपूर्ण समाजका लागि सरकारका सबै संयन्त्रले न्यायिक मनका साथ कानुनसम्मत तरिकाले काम गरेको हुनुपर्छ । हरेकको जवाफदेहितालाई न्यायको आँखाले हेरिएको र पारख गरिएको हुन्छ । कार्यकारिणीले वा कुनै ओहदाधारीले कानुनसम्मत तरिकाले काम नगरेको अवस्थामा त्यसलाई कानुनको दायरामा ल्याउन र सम्बन्धित आहत व्यक्तिलाई न्यायको छहारीमा सुरक्षित राख्न न्यायालयको अन्तिम जिम्मेवारी रहेको हुन्छ ।

न्याय सम्पादनका क्रममा न्यायालय यो जिम्मेदारीबाट चुक्यो भने न्यायालयको प्रभावकारितामा ह्रास आउने मात्र होइन, समग्र न्याय व्यवस्था र कानुन व्यवस्था नै धरापमा पर्ने जोखिम रहन्छ । त्यसैले न्यायालयको अस्तित्व रक्षामा न्याय सम्पादनको गहन जिम्मेवारीमा रहेका व्यक्ति र संस्थाहरूको अहं भूमिका रहेको मानिन्छ । न्याय सम्पादनका क्रममा कानुनले निर्धारण गरेको न्यूनतम समयलाई छिटो न्याय सम्पादनका नाममा कसैले अन्यथा गर्न सक्दैन भने त्योभन्दा अतिरिक्त अधिक समयलाई कसैले उदारतापूर्वक अभ्यास गर्न खोज्नु पनि हुँदैन । कानुनतः मुद्दा अदालतमा दर्ता भए पनि त्यो मुद्दामा लाग्ने समग्र समय मुद्दाको सम्बन्धित पक्षको हो र अदालत एवं जोडिएका अन्य सरोकारवालाहरूले मुद्दाका पक्षको त्यहीँ समयको उच्चतम सदुपयोग गर्ने हेतुले कार्यसम्पादन गर्ने गर्नुपर्छ ।

पछिल्लो समय नेपालका अदालतहरू पनि ढिलो न्याय सम्पादनको आलोचनाबाट आलोचित हुँदै आएको अवस्था छ । यथार्थता के हो त, विश्लेषण हुनु जरूरी देखिन्छ! अदालतमा मुद्दाको संख्या बढ्नुले समाज जटिलतातर्फ उन्मुख छ भन्ने बुझिन्छ । अदालतमा मुद्दा संख्या बढ्नु, अस्पतालमा बिरामीहरूको संख्या बढ्नु र मसानघाटमा मुर्दाहरू धेरै जल्नुले समाज स्वस्थ छैन भन्ने कुराको संकेत गरि रहेको हुन्छ । तथापि ती सबै कुराको यथोचित सम्बोधनका लागि सम्बन्धित अंग निकायलाई चुस्तदुरूस्त राख्नु सर्वाधिक आवश्यक मानिन्छ ।

सन्दर्भ न्यायको छ । त्यसैले विषय प्रसंग अदालत केन्द्रित गरौं । न्यून जनशक्ति, न्यून बजेट र राज्यको न्यून प्राथमिकताबीच अधिक संख्याका मुद्दालाई निश्चित समयसारिणीभित्र टुंगो लगाउनु अदालतसामु ठुलो चुनौती छ । तथापि चुनौतीलाई अवसरका रूपमा उपयोग गर्ने अवसर पनि अदालतसँग छ ।

अदालतमा विवादको विषयले प्रवेश पाइसकेपछि त्यो विवादसँग सम्बन्धित मुद्दाका पक्षहरू, पक्षका कानुनी प्रतिनिधिका रूपमा रहने प्रतिरक्षी कानुन व्यवसायीहरू र स्वयं अदालतको त्रिकोणात्मक सक्रियता र समन्वयबाट मात्र न्यायको यात्राले गति लिने भए पनि न्यायको अन्तिम जसअपजसको भागीदार अदालतले मात्र हुनुपर्छ । तथापि, शीघ्र न्यायका लागि सम्बद्ध यी सबैको भूमिका उत्तिकै अपेक्षित हुन्छ ।

अन्यायमा नपरी कोही पनि अदालत आउँदैन भन्ने पारम्परिक मान्यता र विश्वासमा अहिले धेरै बदलाव आइसकेको छ । न्याय प्राप्तिका लागि भन्दा पनि आफ्नो विपक्षीलाई न्यायिक प्रक्रियामा अल्झाइरहने र झुलाइरहने कुत्सित मनशायका साथ अदालत प्रवेश गर्नेको प्रवृत्तिलाई पनि यस सन्दर्भमा मनन गर्नुपर्ने हुन्छ । त्यस्ता प्रवृत्तिका मुद्दाको पक्षहरूका लागि मुद्दाको विषय र परिणाम गौण र प्रतिशोधको विषय प्राथमिक हुने गर्छ ।

मुद्दामा विपक्षीलाई जति अल्झाउन सकियो त्यति सफलता र सन्तुष्टि मान्नेका लागि न्यायमा हुने विलम्बता सुखद जस्तो लागे पनि त्यस्बाट अनाहकमा पिल्सिनुपरेको अर्को पक्षका लागि न्यायालयको कामकारबाही बोझिलो मात्र होइन, थप पीडादायी पनि हुने गर्छ । त्यसलाई समयमै छेदन गर्न सकिएन र नियन्त्रणमा राख्न सकिएन भने त्यो पक्षको नजरमा न्यायालय सधैं झुटा मुद्दाको खेल मैदान र प्रतिशोध साँध्ने अनुपयुक्त थलोका रूपमा चित्रित भइरहन्छ । जसबाट जोगिन अदालतले सधैं विवादको वास्तविकताको समयमै पहिचान गर्न सक्नुपर्छ । कानुन सबैले जानेको हुन्छ र हुनुपर्छ ।

यो कानुनको सामान्य अनुमान हो । यही मान्यतामा 'कानुनको अज्ञानता क्षम्य हुँदैन' भन्ने सिद्धान्तको विकास भएको पाइन्छ । तथापि, सबैले कानुन जानेको हुँदैन, जान्दैनन् तर पनि प्रचलित कानुन मान्छन् । यो यथार्थ हो, कानुन जानेकैले पनि आफू संलग्न भएको विवादको विषयमा आफ्नो कुरा आफैं अदालतमा उपस्थित भएर राख्न सक्दैनन् । त्यसैले उनीहरू कानुनका ज्ञाता कानुन व्यवसायीहरूलाई आफ्नो कानुनी प्रतिनिधिका रूपमा मुकरर गर्छन् र मुद्दाको तमाम अवधिभर आफ्नो अहित नहुने गरी बोल्न र प्रतिनिधित्व गर्न कानुनतः ससर्त अनुबन्धित गर्छन् । आफूसम्बद्ध मुद्दाका पक्षको छिटो न्याय प्राप्तिको स्वाभाविक चाहनालाई यथार्थमा साकार तुल्याउन न्याय सम्पादनका क्रममा न्यायिक प्रक्रियालाई छरितो बनाउन सम्बद्ध कानुन व्यवसायीको पनि ठुलो हात र योगदान रहन्छ । मुद्दामा लाग्ने समयले मुद्दाको पक्षलाई भारी बोझ महसुस भइरहेको हुन्छ भन्ने कुराको बोध सम्बन्धित कानुन व्यवसायीलाई भएकै हुनुपर्छ ।

पेसी स्थगित गर्ने, लामो तारिख लिन लगाउने र अनुकूल प्रतिकूलको अनुमान गरेर अनावश्यक विलम्ब गर्नुभन्दा नितान्त काबुबाहिरको परिस्थितिमा बाहेक अन्य अवस्थामा सम्बन्धित पक्षको मन्जुरीबेगर मुद्दामा विलम्ब हुने कुनै कामकारबाही गरिनुहुँदैन । मुद्दा व्यक्तिको भए पनि त्यसको प्रक्रिया, परिणाम र समयतत्व अदालतको साखसँग जोडिने हुँदा त्यसलाई अदालतले पनि बेलगाम छोडनुहुँदैन ।

उचित प्रतिनिधित्वबिना स्वच्छ सुनुवाइ हुँदैन । स्वच्छ सुनुवाइबिना पूर्ण न्याय हुन सक्दैन । प्रतिनिधिले समुचित प्रतिनिधित्व गरेन भने क्षतिपूर्ति दाबी गर्न सक्ने कानुनी व्यवस्था प्रचलनमा आइसकेको वर्तमान अवस्थामा प्रतिनिधित्वलाई केवल प्रतिनिधिका रूपमा मात्र नहेरी गम्भीर जिम्मेवारीका रूपमा मनन गर्नुपर्ने तथ्यलाई बिर्सनुहुँदैन ।

छिटो न्याय सम्पादनको श्रेय न्यायालयलाई मात्र होइन, कानुनी प्रतिनिधिका रूपमा रहेको कानुन व्यवसायीलाई पनि जाने र कानुन व्यवसायीको पेसागत मर्यादा बढ्ने कुरामा पनि सन्देह रहँदैन । अदालतको गरिमासँग जोडिएको कानुन व्यवसायीको मर्यादालाई उँचो राख्न पनि न्यायमा हुने विलम्बलाई सामूहिक जिम्मेवारीका रूपमा लिनु आवश्यक देखिन्छ । सबै सज्जन, कानुनअनुकूलको आचरण-व्यवहार मात्र गर्ने र आफ्नो-अर्काको मर्यादाको सीमा छुट्याउन सक्ने गुणात्मक चेत भएका आदर्श नागरिकहरूको मात्र समाजमा बसोबास हुँदैन । त्यस्तो समाज व्यवस्थाको परिकल्पना सिद्धान्ततः जायज भए पनि यथार्थमा त्यो असम्भवप्रायः हुन्छ ।

समाजमा समस्याहरू बग्रेल्ती छन् । अर्थात् समाजमा समस्याग्रस्त व्यक्तिहरूको बाहुल्य छ । आफू आफ्नो तरिकाले आफ्नो बाटोमा हिँडेर मात्र गन्तव्यमा सहजै पुग्न नसकिने अवस्था छ । अन्तर्निर्भरता र दुरवस्थाको यो चरम अवस्थामा समस्याविहीन समाजको अभ्यास अयथार्थ भएकाले नै विवाद निदानका लागि राज्यले अग्रिम रूपमा प्रहरी, प्रशासन र न्यायालयको व्यवस्था गरेको हुन्छ ।

व्यक्तिले कानुनका छिद्रारूसँग खेल्न सक्छ । प्रणालीको दुरूपयोग गर्न पनि सक्छ, आफ्नो निहित उद्देश्य पूर्तिका लागि अवाञ्छित अभ्यासहरू गर्न पनि सक्छ, आफ्नो निहित स्वार्थको लडाइँमा राज्यका संयन्त्रहरूको दुरूपयोग गर्न पनि सक्छ तर ती सबै अवाञ्छित अभ्यास र तिकडमबाजीहरूलाई राज्यका साधिकार निकायहरूले चिन्न सक्नुपर्छ, चिर्न सक्नुपर्छ र परास्त गर्न पनि सक्नुपर्छ । अदालतले पनि न्यायमा हुने अनावश्यक विलम्बलाई कानुनको दायरामा राख्दै रोक्न सक्नुपर्छ ।

वाञ्छित उद्देश्य पराजित भइसकेपछि प्राप्त हुने परिणामबिनाको कागजी न्यायले न्यायका आकांक्षीको अनुहारमा अपेक्षित खुसी दिन सक्दैन । चिकित्सकले बिरामीको मृत्युपछि पीडित परिवारमा आशा भरोसा जगाउन नसकेजस्तै ढिलो गरी दिइने न्यायले न्यायको औचित्य स्थापित गर्न पनि सक्दैन । अरूलाई कारण देखाएर आफ्नो असफलताको ढाकछोप गर्ने छुट अदालतलाई हुँदैन ।

विभिन्न व्यवधान र प्रतिकूलतालाई छिचोल्दै समयमै न्याय सम्पादन गर्नु र कार्यान्वयनको माध्यमले न्याय प्राप्तिको अनुभूति दिलाउनु न्यायालयको सबैधानिक र कानुनी दायित्व र नागरिकको वैध अपेक्षा हो । अदालत भनेको चार दिवारभित्रको सजिसजाउ आधुनिक भवन मात्र होइन, त्यहाँ बस्ने न्यायाधीश, कर्मचारी र कानुनको आवाज बोल्ने कालो कोटधारी कानुन व्यवसायी सबै हुन् ।

न्यायाधीशहरूमा न्यायिक मन र न्यायिक अनुशासन भएन, कर्मचारीहरूमा न्यायिक उत्तरदायित्व र कर्तव्यबोध भएन र कानुन व्यवसायीहरूमा न्यायिक जवाफदेहिता र व्यावसायिक मर्यादा रहेन भने अदालतका सेवा र कामकारबाही सधैं विवादको घेरामा रहन्छन् । जसले गर्दा न्यायालय सम्बद्धहरूको निष्ठामा प्रश्न त उठ्छ नै, नागरिकको न्याय प्राप्तिको हकसमेत कुण्ठित हुन पुग्छ ।

राजनीति...

गणतन्त्रका नवरत्न कस्ता छन् भने- समाजविरोधी ज्यानमारा दादाहरू, बाहुबलीहरू, भ्रष्टाचारका एजेन्टहरू, डन पाल्नेहरू, माफियाका साझेदारहरू, दस्ता सञ्चालकहरू, मानव बेचबिखन गर्नेहरू, शोषक, लुट-अपहरणमा पोलिएकाहरू, वन्यजन्तुको शिकार गर्नेका संरक्षकहरू । सरकारी जग्गा, राज्यकोष दन्काउने र तन्काउनेहरू । जतिसक्यो उति अनियमितता र भ्रष्टाचार गर्न सक्नेहरू । अकबरका एक से एक गुण भएका नवरत्न थिए, लोकतन्त्रका नवरत्नहरू विवेकहीन र खिया लागेकाहरू छन् । यी आफुलाई लोकका नेता ठान्छन् र लोक यिनका अनुयायी हुन् । यथार्थमा यिनीहरूमा लोकनेतृत्व र लोकतन्त्रका कुनै विशेषता भेटिदैन । तैपनि जनताले यिनलाई भोग्नुपरेको छ, सहनुपरेको छ ।

बुद्धिजीवी, नागरिक समाज पनि आजकल पार्टीमा टाँस्सिएका छन् र विचरा यिनीहरूले बेहाल देखेका छन् तर देश बोल्न बिर्सिसके । देशको चिन्ता भएका बर्ग पनि छन् जो किनारा लगाइएका छन् र तिनको आवाज मसिनो छ । यद्यपि उनीहरू भनिरहेका छन्- बिधि र व्यवस्था कतै भएन, हामी हैटी हुने कि सोमालिया ? यस्तो प्रश्न पो उठ्यो ।

नेपाली निधारमा नेपालको गौरव हिन्दु, बुद्ध, सगरमाथाको बैभव टाँस्ने कसले ? यहाँ कि भ्रष्टाचारको झोल छ, कि राजनीतिक भद्रगोल । इजिप्टदेखि भारतसम्म इस्लाम विश्वविद्यालय छ, अमेरिकादेखि बेलायतसम्म क्रिस्चियन । नेपालमा हिन्दु विश्वविद्यालय किन छैन ? भएको संस्कृत विश्वविद्यालयमा किन वर्षमा ९ महिना तालाबन्दी हुन्छ ? नेपाली होइन, अंग्रेजीको महत्व छ, संस्कृत भाषालाई छायाँमा पारिएको छ । किन ? यो धेरै गहिरो षडयन्त्र हो ?

कुनै दिन राहुल सांस्कृत्यायन नेपाल आएका थिए । उनलाई कुनै हिन्दुनेताले शास्त्रास्त्र गर्ने प्रस्ताव गरे । राहुलले अस्वीकार गर्दै भनेका थिए- मैले हिन्दुवादी नेपाल हेरें । आस्था व्यापक छ यहाँ । यो सब देखेर पनि मेरो नास्तिक सोच बदलिन सक्दैन भने किन शास्त्रास्त्र गरिरहनु पऱ्यो र ? धर्मनिरपेक्ष सरकारले मन्दिर बनाइरहेको छ, मन्दिरको खर्च चलाइरहेको छ । हिन्दु संस्कार र संस्कृतिका सामु टाउको झुकाइरहेको छ । अर्कोतिर इसाईलाई छुट दिएको छ । यो सब देखेर पनि नेपाल धर्मनिरपेक्ष राष्ट्र हुनै सक्दैन भनेर शास्त्रास्त्र गर्ने ऑट कतिजनासँग छ ? नेपाल धर्मनिरपेक्ष हुनुपर्छ भनेर तर्कसंगत रूपमा ९५ प्रतिशत ॐकार परिवारलाई बुझाउने ल्याकत कुन इसाईसँग छ ? जे पनि राजनीतिक शक्तिले लोकमाथि थोपर्ने ?

थोपर्दा थोपर्दा राष्ट्रिय पहिचान, संस्कृति, संस्कार सबै सिध्याउने भए यी नेताहरूले ।

खेलकुद

फेरि विवादमा आएर प्रशिक्षक अलमुताइरी

नेपाली राष्ट्रिय फुटबल टोलीका मुख्य प्रशिक्षक अब्दुल्लाह अलमुताइरी विवाद निम्त्याउन सिपालु मानिन्छन् । उनी पटक-पटक विवादमा पर्दै आएका छन् । एसियन कप छनोटपछि कुवेतमा रहेका प्रशिक्षक अलमुताइरीले पछिल्लोपटक फेरि विवादास्पद निर्णय गरेका छन् ।

अखिल नेपाल फुटबल संघ (एन्फा)ले अर्को महिना बंगलादेशविरूद्ध हुने अन्तर्राष्ट्रिय मैत्रीपूर्ण फुटबल प्रतियोगिताका लागि खेलाडीको प्रारम्भिक नाम सार्वजनिक गरेको थियो । मुख्य प्रशिक्षक अलमुताइरीले मंगलबार सोसल मिडियाबाटै एन्फामा पठाउने खेलाडीको प्रारम्भिक सूची सार्वजनिक गरे । तर, एन्फा र मुख्य प्रशिक्षक अलमुताइरीले छनोट गरेका प्रारम्भिक खेलाडी भने फरक परेको छ । तत्कालीन समयमा कारबाहीमा परेका १० मध्ये दुई खेलाडीलाई मात्र अलमुताइरीले टोलीमा समावेश गरेका छन् ।

यसअघि एन्फाको नवनिर्वाचित कार्यसमितिको पहिलो बैठकले कारबाहीमा परेका सबै १० जना खेलाडीलाई राष्ट्रिय टोलीमा स्थान दिने घोषणा गरेको थियो । यही बैठकले सबै खेलाडीको कारबाही फुकुवा पनि गरेको थियो ।

एन्फाले एसियन कप छनोटअन्तर्गत नेपाली टोलीमा नरहेका जगजित श्रेष्ठ, दिनेश हेम्जन, मनिष मगर र प्रशान्त अवस्थीलाई डाकेको छ । प्रशिक्षक अलमुताइरीको सूचीमा भने यू-२० टोलीका कप्तान आयुष घलान छैनन् । एसियन कप छनोट खेलेका दर्शन गुरूङ र सन्तोष तामाङ पनि छैनन् । यी दुवै खेलाडी अस्ट्रेलियामा छन् । अलमुताइरीको कारबाहीमा परेका अन्जन विष्ट र तेज तामाङको मात्र एन्फामा नाम पठाएका छन् । अलमुताइरीले एसियन कप छनोटमा प्रतिस्पर्धा गरेको टोलीबाहेक थप ६ खेलाडीको सूची एन्फामा पठाएका हुन् । उनको सूचीमा दिनेश हेम्जन, जगजित श्रेष्ठ, प्रशान्त अवस्थी र मनीष मगर छन् ।

एन्फाले कार्यसमितिको दोस्रो बैठकपछि मैत्रीपूर्ण खेलको मिति र बन्द प्रशिक्षणमा पनि खेलाडीको सूची सार्वजनिक गर्ने तयारी गरेको छ । तर, आफ्नो सूचीभन्दा फरक खेलाडी समावेश भएका कारण अलमुताइरीले खण्डन गरेका छन् । उनले आफ्नो वकिलसँग छलफल गरी एन्फाविरूद्ध फिफामा निवेदन दिने जनाएका छन् । मंगलबार सामाजिक सञ्जालबाट अलमुताइरीले एन्फाविरूद्ध फिफामा जाने धम्की नै दिए । उनले यसअघि एन्फाबाट आधिकारिक रूपमा स्पष्टिकरणसम्बन्धी कुनै पत्र नआएको दाबी पनि गरेका छन् । 'मलाई कुनै माध्यमबाट एन्फाले स्पष्टीकरण भने मागेको छ तर जवाफ दिने समय तोकेको छैन,' उनले भने, 'जेनेभामा रहेका मेरा वकिलसँग सल्लाह गरिरहेको छ ।'

उनले प्रशिक्षकबारे फिफाको नियम एन्फाले पनि पालना गर्नुपर्ने बताए । अहिलेसम्म खेलाडीसँगको विवादका बारेमा अलमुताइरीले एन्फा कार्यसमितिलाई कुनै पनि जवाफ फर्काएका छैनन् । एन्फा र अलमुताइरीबीच सन् २०२४ सम्मका लागि सम्झौता भएको छ । कतारको सहयोगमा प्रो-लाइसेन्सप्राप्त अलमुताइरीले २०७७ को चैतदेखि नेपाली टोली सम्हालिरहेका छन् ।

राष्ट्रिय टिम : ज्ञानेन्द्र र अर्जुन इन, कुशल र विनोद आउट

पूर्वकप्तान ज्ञानेन्द्र मल्लले नेपाली राष्ट्रिय क्रिकेट टोलीमा पुनरागमन गरेका छन् । मध्यक्रम र ओपनिङ ब्याटिङ लाइनअप बलियो बनाउन नेपाल क्रिकेट संघ (क्यान)ले केन्याविरूद्धको मैत्रीपूर्ण सिरिजका लागि अनुभवी ब्याट्सम्यान ज्ञानेन्द्रलाई टोलीमा समावेश गरेको हो ।ज्ञानेन्द्रको आगमनसँगै एकदिवसीय तथा टी- २० क्रिकेटमा नियमित ओपनिङ गर्दै आइरहेका कुशल भुर्तेल भने बाहिरिएका छन् । आइसिसी विश्वकप लिग २ अन्तर्गत अमेरिका र स्कटल्यान्डको सिरिजमा कुशलले खराब प्रदर्शन गरेका थिए । उनले यसपटक केन्याविरूद्धको मैत्रीपूर्ण सिरिजमा पनि स्थान बनाउन सकेनन् ।

केन्यासँग अर्को महिना प्रतियोगिता हुँदै छ । पाँचवटा अन्तर्राष्ट्रिय टी- २० र तीन एकदिवसीय अभ्यासका लागि क्यानले मंगलबार अन्तिम टोली घोषणा गरेको छ । क्यानले सन्दीप लामिछानेलाई कप्तान तथा रोहितकुमार पौडेललाई उपकप्तानीको जिम्मेवारी दिएको छ ।पूर्वप्रशिक्षक पुबुदु दासानायकेले गत मार्चमा युएईमा भएको आइसिसी विश्वकप लिग २ पछि ज्ञानेन्द्रलाई टोलीमा राखेका थिएनन् । ज्ञानेन्द्रले पनि प्राप्त मौका राम्रो ब्याटिङ गर्न सकेनन् । त्यसपछि पुबुदुले खराब प्रदर्शन गरेका सिनियर खेलाडीलाई बाहिर राख्ने र युवा खेलाडीलाई प्राथमिकता दिँदा ज्ञानेन्द्रले टोलीमा स्थान बनाउन सकेका थिएनन् ।

क्यानले विकेटकिपर ब्याट्सम्यान विनोद भण्डारी र कुशल मल्लालाई पनि आसन्न सिरिजबाट बाहिर राखेको छ । दुई नियमित खेलाडीलाई बाहिर राख्दा ज्ञानेन्द्रसँगै युवा विकेटकिपर ब्याट्सम्यान अर्जुन साउद पहिलो पटक टिममा परेका छन्। अर्जुनसँग नेपाली यू- १९ राष्ट्रिय टोलीको अनुभव छ । क्यानले युवा अलराउन्डर विवेक यादव र स्पिनर साहब आलमले पनि टोलीमा बोलाएको छ ।

कर्पोरेट

● प्रभु बैंक र भेटायो इन्क प्रालिबीच आकर्षक छुट दिने सम्झौता

प्रभु बैंक लिमिटेड र भेटायो इन्क प्रालिबीच विभिन्न सेवाहरूमा छुट प्रदान गर्नेसम्बन्धी सम्झौता भएको छ । बैंकका तर्फबाट डिजिटल सेल्स विभागका प्रमुख भेषराज धमला र भेटायो इन्क प्रालिका तर्फबाट सहसंस्थापक अंशु शाक्यले उक्त सम्झौतामा हस्ताक्षर गरेका छन् ।

प्रभु बैंक र भेटायोबीच सम्पन्न सम्झौताअनुसार प्रभु बैंकमा खाता खोली बैंकिङ कारोबार गरिरहेका सम्पूर्ण ग्राहकले 'भेटायो मोबाइल एप' प्रयोग गरी सेवा लिएमा १० प्रतिशत छुट प्राप्त हुनेछ ।

भेटायो मोबाइल एपबाट (कीट नियन्त्रण, प्लम्बिङ, सवारीसाधन सफाइ, पशु चिकित्सक, पार्लर सेवा, मर्मत, लाउन्ड्री, पिसिआर, मेकअप आदि) सेवा लिन सकिनेछ ।

उक्त सम्झौताअन्तर्गत भेटायो इन्क प्रालिमा सुविधा लिन चाहने प्रभु बैंकका ग्राहकले प्रभु बैंकको डेबिट कार्ड, क्रेडिट कार्ड, मोबाइल बैंकिङ, इन्टरनेट बैंकिङ च्यानलहरू प्रयोग गरी भुक्तानी गर्दा भेटायो इन्क प्रालिका उल्लेखित सेवाहरूमा आकर्षक छुट प्राप्त हुने व्यवस्था मिलाइएको छ ।

यस सम्झौताबाट बैंकका सम्पूर्ण ग्राहक लाभान्वित हुने बैंकले विश्वास लिएको छ ।

● हिमालयन बैंकले सुरु गऱ्यो अमेरिकन एक्सप्रेसका दुई नयाँ कार्ड

हिमालयन बैंक र अमेरिकन एक्सप्रेसले नेपालमा आफ्ना स्थानीय ग्राहकका लागि हिमालयन बैंक अमेरिकन एक्सप्रेस क्रेडिट कार्ड र हिमालयन बैंक अमेरिकन एक्सप्रेस प्रिपेड कार्ड गरी दुईवटा नयाँ कार्ड सञ्चालनमा ल्याएको छ । क्रेडिट कार्ड विशेष गरी विभिन्न क्षेत्रमा भ्रमण गर्ने तथा विभिन्न सरसमान खरिद गर्ने खरिदकर्ता तथा प्रिपेड कार्ड उच्च शिक्षा अध्ययनका लागि विदेश जाने विद्यार्थी तथा अन्य यात्रीहरूका लागि लक्षित गरी जारी गरिएको हो ।

बैंकका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत अशोकशमशेर राणाले अमेरिकन एक्सप्रेससँग हिमालयन बैंकको लामो समयदेखि सम्बन्ध रहेको बताए । विभिन्न वर्गका ग्राहकलाई लक्षित गरी दुईवटा नयाँ कार्ड सञ्चालनमा ल्याई उक्त सम्बन्धलाई निरन्तरता दिन सकेको उनको भनाइ थियो । उक्त कार्डले विभिन्न मुलुक भ्रमण गर्ने स्थानीय ग्राहकलाई सुविधा प्रदान गरी प्रत्येक कारोबारमा फाइदा प्रदान गर्ने उनको भनाइ थियो ।

अमेरिकन एक्सप्रेस दक्षिण एसियाका भाइस प्रेसिडेन्ट तथा व्यापार प्रमुख, नेटवर्क पार्टनरसिप दिव्या जैनले नेपालमा अमेरिकन एक्सप्रेसको दुवै कार्डले प्रयोगकर्तालाई समग्रमा यात्रा तथा विभिन्न सामानहरू खरिदमा उच्चतम लाभको अनुभूति गराउने बताइन् ।

यी दुवै प्रकारका कार्डमा विभिन्न सुविधा दिएको बैंकले जनाएको छ । जसअनुसार हिमालयन बैंक अमेरिकन एक्सप्रेस क्रेडिटकार्डका प्रयोगकर्ताले कार्डको माध्यमबाट अनलाइन भुक्तानीलगायत स्थानीय कारोबार गरेबापत आधा प्रतिशत वा बढीमा वर्षको तीन हजार रूपैयाँ क्यासब्याक प्राप्त गर्न सक्ने बैंकले जनाएको छ । त्यस्तै, प्रिपेड कार्ड प्रयोगकर्ता विशेष गरी विदेश भ्रमण र उच्च शिक्षा हासिल गर्न विदेश जाने विद्यार्थीहरूले कार्डको माध्यमबाट अनलाइन भुक्तानीलगायत स्थानीय कारोबार गरेबापत आधा प्रतिशत वा बढीमा प्रतिवर्ष दुई हजार चार सय रूपैयाँ क्यासब्याक प्राप्त गर्न सक्ने जनाइएको छ ।

त्यस्तै, क्रेडिटकार्ड प्रयोगकर्ताले क्लब हिमालयमा कम्तीमा दुई रातको बुकिङ गर्दा होटेलका तर्फ बाट एकरात निःशुल्क कोठा प्राप्त गर्न सक्ने जनाइएको छ । युनाइटेड कर्लस अफ बेनेटनमा सामान खरिद गर्दा १० प्रतिशत छुट, स्पोर्टस् प्लाजाका सम्पूर्ण सामानमा १५ प्रतिशत छुट, मिसियोमा ३३ प्रतिशत छुट र एपिक माउन्टेन बाइकमा १० प्रतिशत सम्मका छुट प्राप्त गर्न सकिने बैंकले जनाएको छ । यसका साथै यस कार्डका प्रयोगकर्ताले संसारभरिका लाउन्ज बडिलाउन्जेजमा प्रवेश पाउने जनाइएको छ । त्यस्तै, रेन्टलकारसडट्कम्बाट बुकिङ गर्दा १० प्रतिशत छुट र एभिस कारसमा बुकिङ गर्दा १५ प्रतिशतसम्मको छुट प्राप्त गर्न सकिने बैंकले जनाएको छ ।

त्यस्तै, प्रिपेड कार्ड प्रयोगकर्ताले स्पोर्टस् प्लाजाका सम्पूर्ण सामानमा १५ प्रतिशतसम्म, मिसियोमा ३३ प्रतिशत र बुकिङडट्कम्मा ४० प्रतिशतसम्मको छुट प्राप्त गर्न सकिने जनाइएको छ ।

● आइएमई जनरलको सिइओमा बादे दोस्रो कार्यकालका लागि नियुक्त

आइएमई जनरल इन्स्योरेन्स लिमिटेडको प्रमुख कार्यकारी अधिकृतमा युगेशभक्त बादे श्रेष्ठ दोस्रो कार्यकालका लागि नियुक्त भएका छन् । कम्पनीको सञ्चालक समितिले बादेलाई दोस्रो कार्यकालका लागि नियुक्त गरको हो । बादे २७ वर्षदेखि निर्जीवन बिमा क्षेत्रमा कार्यरत रहेको जनाइएको छ ।

बिमा क्षेत्रलाई नै आफ्नो कर्मथलो बनाएर यही क्षेत्रको विकासमा निरन्तर लागिपरेका बादेको नेतृत्वमा करिब सात वर्षमा आईएमई जनरल इन्स्योरेन्सले उल्लेख्य प्रगति हासिल गर्न सफल भएको जनाएको छ । कम्पनीका अध्यक्ष हेमराज ढकालले कम्पनीको प्रमुख कार्यकारी अधिकृतमा पुनः नियुक्त भएकोमा बधाई तथा शुभकामना दिएका थिए । कार्यकारी अधिकृतको शपथ लिँदै बादेले आफ्नो कार्यकालमा आइएमई जनरल इन्स्योरेन्सलाई उत्कृष्ट कम्पनीका रूपमा स्थापित गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गरेका थिए ।

● नेपाल बैंक र त्रिवि व्यवस्थापन विभागले अनुसन्धानमा सहकार्य गर्ने

नेपाल बैंक लिमिटेड र त्रिभुवन विश्वविद्यालय व्यवस्थापन केन्द्रीय विभागबीच अनुसन्धानसम्बन्धी कार्यमा सहकार्य गर्ने सम्झौता भएको छ । सम्झौतामा केन्द्रीय व्यवस्थापन विभागका निमित्त विभागीय प्रमुख सहप्राध्यापक नवराज अधिकारी र बैंकका सहायक प्रमुख कार्यकारी अधिकृत होमबहादुर खड्काले हस्ताक्षर गरेका हुन् ।

सम्झौताअनुसार व्यवस्थापन केन्द्रीय विभागमा अध्ययनरत विद्यार्थीले नेपाल बैंकमा इन्टर्नसिप गर्न पाउने उल्लेख छ । त्यस्तै, उक्त विभागका विद्यार्थी र प्राध्यापकमार्फत नेपाल बैंकले आर्थिक तथा बैंकिङ क्षेत्रमा आफ्ना अनुसन्धानात्मक कार्यहरू सञ्चालन गर्ने जनाइएको छ । बैंकको अनुसन्धानसम्बन्धी कार्यका लागि व्यवस्थापन विभागले विषयविज्ञका रूपमा प्राध्यापकहरूको सूची बैंकलाई उपलब्ध गराउने सूचीअन्तर्गतका प्राध्यापकहरूलाई आवश्यकताअनुसार बैंकले अनुसन्धानका लागि विषयविज्ञका रूपमा नियुक्त गर्ने बैंकले जनाएको छ ।

बैंकले गरेका अनुसन्धानसम्बन्धी कार्यमा व्यवस्थापन विभागमा सञ्चालित शैक्षिक कार्यक्रम एमबिए र एमबिएमका अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई ग्र्याजुएसन रिसर्च प्रोजेक्ट(जिआरपी)अन्तर्गत शोधपत्र लेखनका लागि छात्रवृत्तिस्वरूप न्यूनतम पाँचजना विद्यार्थीहरूलाई बैंकले प्रतिविद्यार्थी ३० हजार रूपैयाँका दरले नगद उपलब्ध गराउने सम्झौतामा उल्लेख छ । बैंकले व्यवस्थापन विभागमा एमबिए इन कर्पोरेट लिडरसिपमा अध्ययन गरेका एकजना छात्र र एकजना छात्रा गरी दुईजना सर्वोत्कृष्ट विद्यार्थीहरूलाई प्रत्येक शैक्षिकसत्रमा नगद र मेडलसहित 'नेपाल बैंक कर्पोरेट लिडरसिप अर्वाड'समेत प्रदान गर्ने जनाइएको छ ।

सम्झौताका लागि आयोजित कार्यक्रममा बैंकका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत कृष्णबहादुर अधिकारीले त्रिवि व्यवस्थापन केन्द्रीय विभागसँगको सहकार्यले नेपाल बैंकको अनुसन्धानसम्बन्धी कार्यमा ठूलो मद्दत पुग्ने विश्वास व्यक्त गरेका थिए । केन्द्रीय विभागका निमित्त विभागीय प्रमुख अधिकारीले नेपालको पहिलो बैंकसँग आफ्ना विद्यार्थी र प्राध्यापकहरूले अनुसन्धानात्मक कार्यमा सहकार्य गर्नु गर्वको विषय रहेको बताए ।

● ग्राहकलाई सुविधा तथा छुट दिन थप २९ कम्पनीसँग सिभिल बैंकको सम्झौता

सिभिल बैंकले आफ्ना ग्राहकलाई विभिन्न सुविधा तथा छुट उपलब्ध गराउन थप २९ कम्पनीहरूसँग सम्झौता गरेको छ । बैंकले आफूले प्रदान गर्ने उत्कृष्ट सेवा र सुविधामा मात्र सीमित नरहेर डिजिटल पेमेन्ट गर्ने ग्राहकलाई थप सुविधा उपलब्ध गराउन विभिन्न कम्पनीहरूसँग सम्झौता गरेको हो ।

ग्राहकले बैंकका विभिन्न साझेदारहरूबाट विभिन्न वस्तु वा सेवा उपभोग गर्दा शुल्कमा २० प्रतिशतसम्म छुट पाउने व्यवस्था गरेको जनाएको छ । यसरी सम्झौता गरिएका कम्पनीहरूमा रोनिक प्याथोलोजी, लेखनाथ होटेल ट्रेनिङ सेन्टर, सत्कार होटेल एन्ड स्पा, पाँचथर अप्टिकल एन्ड मोबाइल हाउस, गण्डकी भान्सा एन्ड रेस्टुरेन्ट, भोलेबाबा काठ फर्निचर उद्योग, नान्स्क होटेल, गणपति होटेल एन्ड रिसोर्ट, लेट मी इन, मास्के ग्रोसरी मार्ट रहेका छन् ।

त्यस्तै, मास्के सेन्ट्रल हस्पिटल, होटेल झिनेवा एन्ड राप्ती भ्यु, सम्देन ट्रेड लिंक, हेयर एन्ड शान्ति युनिसेक्स सैलुन, वी केयर हेल्थ सेन्टर, युनिभर्सल साइकल ट्रेड, सानदार क्याफे, श्री बालाजी डाइमन्ड, ह्यात एक्सक्लुसिभ फेब्रिक, प्लानेट रिक्रिएसन सेन्टरसँग पनि सम्झौता भएको बैंकले जनाएको छ ।

बैंकका अनुसार होटेल स्वाद, सिसा लाउन्ज बार एन्ड गेस्टहाउस, सी यू क्याफे एन्ड रेस्ट्रो, एमएसडी इन्डस्ट्रिज, फिल द केक, जेस्सी पेन्नी, मोरिसन क्याफे, रेड विन्स रेस्ट्रो र बेड रक रिसोर्टसँग पनि बैंकका ग्राहकलाई छुट दिने सम्झौता भएको छ । बैंकले हालसम्म यस्ता ६९ साझेदारहरूसँग सम्झौता गरिसकेको र आगामी दिनमा अन्य संघ-संस्थाहरूसँग पनि सम्झौता गरिने बैंकका चिफ बिजिनेस डिपोजिट तथा ट्रान्जेक्सन बैंकिङ भोलाबहादुर विष्टले बताए । हाल बैंकले देशभरमा एक सय १५ शाखा, १३ एक्सटेन्सन काउन्टर र ९९ एटिएममार्फत सेवा दिइरहेको जनाएको छ ।

● लोकहित डेन्टल हस्पिटलमा प्रभु बैंकका ग्राहकलाई छुट

प्रभु बैंक लिमिटेड र लोकहित डेन्टल हस्पिटल प्रालिबीच विभिन्न सेवाहरूमा छुट प्रदान गर्नेसम्बन्धी सम्झौता भएको छ । सम्झौतामा बैंकका डिजिटल सेल्स विभाग प्रमुख भेषराज धमला र डेन्टल हस्पिटलका अध्यक्ष डा. गणेश साहले हस्ताक्षर गरेका छन् । सम्झौताअनुसार प्रभु बैंकमा खाता खोली बैंकिङ कारोबार गरिरहेका सम्पूर्ण ग्राहकले लोकहित डेन्टल हस्पिटलको सेवामा १० प्रतिशत छुट प्राप्त गर्न सक्ने जनाइएको छ । यदि बिल रकम पाँच सय रूपैयाँभन्दा कम भएमा भने छुट प्राप्त नहुने बैंकले जनाएको छ । सम्झौताअन्तर्गत लोकहित डेन्टल हस्पिटलमा सुविधा लिन चाहने प्रभु बैंकका ग्राहकले उक्त बैंकको डेबिट कार्ड, क्रेडिट कार्ड, मोबाइल बैंकिङ, इन्टरनेट बैंकिङ च्यानलहरू प्रयोग गरी भुक्तानी गर्दा मात्र छुट प्राप्त हुने उल्लेख छ । सम्झौताबाट बैंकका सम्पूर्ण ग्राहक लाभान्वित हुने बैंकले विश्वास व्यक्त गरेको छ ।

● एसबिआईले नेपालमा युनिफाइड पेमेन्ट इन्टरफेस विस्तार गर्ने

नेपाल एसबिआई बैंक लिमिटेडले गेटवे पेमेन्ट सर्भिस प्रालिसँग अन्तरआबद्धता तथा मोबाइल फस्ट प्रविधिमा आधारित युनिफाइड पेमेन्ट इन्टरफेस नेपाल (युपिआई नेपाल)को नेटवर्क नेपालमा विस्तार गर्न सम्झौता गरेको छ । सम्झौतामा बैंकका नायब प्रमुख कार्यकारी अधिकृत मोहम्मद रिजवान आलम तथा गेटवे पेमेन्ट सर्भिसका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत राजेशप्रसाद मानन्धरले हस्ताक्षर गरेका छन् । बैंकिङ प्रणालीमा प्रविधिको उपयोग गराई नेपाललाई विश्व मापदण्डअनुरूपको सेवा प्रवाह गराउने विश्वसनीयताका साथ अझै सुरक्षित र सजिलो राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय कारोबार गर्न मिल्ने युपिआई नेपाल प्रणाली सञ्चालनमा ल्याउन यस सहकार्यले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्ने बैंकले विश्वास व्यक्त गरेको छ । हाल बैंकले देशका विभिन्न स्थानमा ९१ शाखा, २१ एक्सटेन्सन काउन्टर, सात प्रादेशिक कार्यालय तथा एक कर्पोरेट अफिसका साथै एक सय २९ एटिएममार्फत सेवा दिँदै आएको जनाएको छ ।

● बिओकेको रिकरिङ र रिभर्स रिकरिङ खाता सञ्चालनमा

बैंक अफ काठमाण्डू लिमिटेडले ११.०३ प्रतिशत ब्याजदर भएको बिओके रिकरिङ र रिभर्स रिकरिङ निक्षेप खाताहरू सञ्चालनमा ल्याएको छ । बैंकले वित्तीय व्यवस्थापन कसरी गर्ने भन्ने सोचमा रहेका व्यक्तिका लागि विभिन्न आकर्षक सुविधाका साथ उच्च ब्याजदरसहितको वित्तीय व्यवस्थापनका सुविधाहरू भएको खाता सञ्चालनमा ल्याएको हो ।

आजको स-साना बचतले भविष्यको ठूला वित्तीय आवश्यकताहरू सहज रूपमा व्यवस्थापन हुन्छन् भन्ने मान्यतालाई आत्मसात् गर्दै बैंकले रिकरिङ खाता सञ्चालनमा ल्याएको दाबी गरेको छ । ग्राहकको वित्तीय व्यवस्थापनसहित ११.०३ प्रतिशत ब्याज आम्दानीको सुनिश्चितताका लागि यस रिकरिङ निक्षेप खाता ल्याएको बैंकले उल्लेख गरेको छ ।

न्यूनतम एक हजार रूपैयाँदेखि खोल्न सकिने यस निक्षेप खातामा बैंकले खातावाहकलाई त्रैमासिक रूपमा ब्याज भुक्तानी गर्ने जनाएको छ । यसका साथै आफ्नो भविष्यको वित्तीय आवश्यकतालाई ध्यानमा राखी क्रमिक रूपमा अथवा दैनिक, साप्ताहिक तथा मासिक पाँच सय रूपैयाँको गुणांकमा न्यूनतम एक वर्षदेखि अधिकतम् १० वर्ष बचत गर्न सकिने बैंकले जनाएको छ । यदि रिकरिङ निक्षेप खातावाहकलाई वित्तीय आवश्यकता भएमा सहुलियत ब्याजदरमा बचत रकमको ९० प्रतिशतसम्म कर्जा पाउने व्यवस्था रहेको जनाइएको छ । त्यस्तै, बिओके रिभर्स रिकरिङ निक्षेप खाता नेपालको वित्तीय क्षेत्रमै पहिलोपटक सञ्चालनमा ल्याएको बैंकको भनाइ छ । खातावाहकको वर्तमानको वित्तीय व्यवस्थापनसहित आकर्षक ब्याजदरको व्यवस्था रहेको बिओके रिभर्स रिकरिङ निक्षेप खातामा एकमुष्ट रकम बचत गरी आवधिक रूपमा आवश्यक रकम आफ्नो इच्छा तथा योजनाअनुसार अन्य खाताहरूमा रकमान्तर गर्ने सुविधा रहेको जनाइएको छ ।

● ग्राहकलाई सुविधा तथा छुट दिन थप २९ कम्पनीसँग सिभिल बैंकको सम्झौता

सिभिल बैंकले आफ्ना ग्राहकलाई विभिन्न सुविधा तथा छुट उपलब्ध गराउन थप २९ कम्पनीहरूसँग सम्झौता गरेको छ । बैंकले आफूले प्रदान गर्ने उत्कृष्ट सेवा र सुविधामा मात्र सीमित नरहेर डिजिटल पेमेन्ट गर्ने ग्राहकलाई थप सुविधा उपलब्ध गराउन विभिन्न कम्पनीहरूसँग सम्झौता गरेको हो ।

ग्राहकले बैंकका विभिन्न साझेदारहरूबाट विभिन्न वस्तु वा सेवा उपभोग गर्दा शुल्कमा २० प्रतिशतसम्म छुट पाउने व्यवस्था गरेको जनाएको छ । यसरी सम्झौता गरिएका कम्पनीहरूमा रोनिक प्याथोलोजी, लेखनाथ होटेल ट्रेनिङ सेन्टर, सत्कार होटेल एन्ड स्पा, पाँचथर अप्टिकल एन्ड मोबाइल हाउस, गण्डकी भान्सा एन्ड रेस्टुरेन्ट, भोलेबाबा काठ फर्निचर उद्योग, नान्स्क होटेल, गणपति होटेल एन्ड रिसोर्ट, लेट मी इन, मास्के ग्रोसरी मार्ट रहेका छन् ।

त्यस्तै, मास्के सेन्ट्रल हस्पिटल, होटेल झिनेवा एन्ड राप्ती भ्यु, सम्देन ट्रेड लिंक, हेयर एन्ड शान्ति युनिसेक्स सैलुन, वी केयर हेल्थ सेन्टर, युनिभर्सल साइकल ट्रेड, सानदार क्याफे, श्री बालाजी डाइमन्ड, ह्यात एक्सक्लुसिभ फेब्रिक, प्लानेट रिक्रिएसन सेन्टरसँग पनि सम्झौता भएको बैंकले जनाएको छ ।

बैंकका अनुसार होटेल स्वाद, सिसा लाउन्ज बार एन्ड गेस्टहाउस, सी यू क्याफे एन्ड रेस्ट्रो, एमएसडी इन्डस्ट्रिज, फिल द केक, जेस्सी पेन्नी, मोरिसन क्याफे, रेड विन्स रेस्ट्रो र बेड रक रिसोर्टसँग पनि बैंकका ग्राहकलाई छुट दिने सम्झौता भएको छ । बैंकले हालसम्म यस्ता ६९ साझेदारहरूसँग सम्झौता गरिसकेको र आगामी दिनमा अन्य संघ-संस्थाहरूसँग पनि सम्झौता गरिने बैंकका चिफ बिजिनेस डिपोजिट तथा ट्रान्जेक्सन बैंकिङ भोलाबहादुर विष्टले बताए ।

● चन्द्रागिरि नपाको कर आइएमई पेबाट भुक्तानी गर्न सकिने

चन्द्रागिरि नगरपालिकाको कर अब आइएमई पेबाट भुक्तानी गर्न सकिने भएको छ । नगरपालिकाले भुक्तानी सेवाप्रदायकलाई एकीकृत गरी विद्युतीय कर भुक्तानी सेवाको सुरूवात गरेसँगै नगरपालिकाका सेवाग्राहीले आइएमई पे एप डाउनलोड गरी आइएमई पे एपमार्फत अथवा नगरपालिकाको वेबपोर्टलमा गएर आइएमई पेमार्फत घरबहाल कर, सम्पत्ति कर र व्यावसायिक कर तिर्न भुक्तान गर्न सक्ने भएका हुन् ।

नगरपालिकाले विशेष कार्यक्रमको आयोजना गरी विद्युतीय कर भुक्तानी सेवा सुरू गरेको हो । उक्त कार्यक्रममा नगर प्रमुख घनश्याम गिरीले विज्ञान र प्रविधिको युगमा नगरपालिकाले सुरू गरेको विद्युतीय कर भुक्तानी सेवाले आमसेवाग्राहीलाई नगरपालिकाको कर भुक्तानी गर्न सजिलो मात्र नभई संसाधनको समेत बचत हुने र नगरपालिका र वडाहरूमा सेवाग्राहीको चाप पनि कम हुने बताए । सबै वडाका प्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरू यो सेवाको प्रवर्द्धन गर्न अगाडि बढ्नुपर्ने उनको भनाइ थियो ।

आइएमई डिजिटलले 'आइएमई पे' ब्रान्डमा उपलब्ध गराएको मोबाइल वालेट सेवाअन्तर्गत व्यक्ति-व्यक्तिका बीचमा हुने सामान्य रकम ट्रान्सफर गर्ने सुविधादेखि लिएर विभिन्न अनलाइन तथा स्थलगत स्टोरहरूमा क्युआरमार्फत भुक्तानी गर्ने, मोबाइल रिचार्ज गर्ने र विभिन्न घरायसी तथा कार्यालयका बिलहरू भुक्तानीमा सेवा प्रदान गर्दै आइरहेको जनाइएको छ ।

नेकपा एसलाई...

रहेका दलहरूलाई सिट बाँडफाँड गर्न सकस पर्ने निश्चित जस्तै रहेको छ । कांग्रेसले अन्तिम समयमा बढीमा ८०/८५ सिटमात्र पाउन सक्छ । अहिले नै कांग्रेसमा ३०/३५ जनाले टिकट पाउने निश्चित जस्तै रहेको र बाँकी रहेको ४०/४५ सिटमा कांग्रेसले संस्थापन पक्ष र इतर पक्षबीचमा पनि टिकट बाँडफाँड गर्नपर्ने भएकाले टिकट वितरण पछि कांग्रेसभित्रको लडाई सडकमै छताछुल्ल हुन सक्छ ।

कांग्रेसले ८०/८५ सिटमा चित्त बुझाएको खण्डमा पनि गठबन्धनमा रहेका दलहरू मध्येका माओवादी केन्द्र, नेकपा एकीकृत समाजवादी, जनता समाजवादी र राष्ट्रिय जनमोर्चाबीचमा भागवण्डा हुँदा माओवादी केन्द्रले २५/३० नेकपा एकीकृत समाजवादी र जनता समाजवादीले बढीमा १५/१५ र राष्ट्रिय जनमोर्चाले ३ सिट पाउन सक्ने सम्भावना देखिन्छ । अहिले दलहरूसँग रहेको प्रत्यक्षतर्फका सांसदहरूको संख्यालाई हेर्दा पनि उनीहरूले अहिले रहेको संख्या बराबरको सिट संख्याकै वरिपरिको सिट संख्या पाउने भएकाले गर्दा गठबन्धनमा रहेका दलहरूको सिट संख्या प्रत्यक्षतर्फ खासै बढ्न सक्ने अवस्था देखिँदैन ।

अहिले जुन दलले जुन जुन निर्वाचन क्षेत्रमा चुनाव जितेका छन् त्यही क्षेत्र उनीहरूले नै पाउने निर्णय गर्नपर्ने माओवादी र नेकपा एकीकृतको मागलाई कांग्रेसले स्वीकार गर्न सक्ने अवस्था देखिँदैन । कांग्रेसको वरिष्ठ नेताहरूले २०७४ को निर्वाचनमा पराजित भएका क्षेत्रमा नेकपा एकीकृतका नेताहरूले निर्वाचन जितेका हुनाले ती क्षेत्र कांग्रेसले लिनुपर्ने आवाज कांग्रेसको बैठकमा उठेको छ । रामचन्द्र पौडेल नेकपा एकीकृत किसान श्रेष्ठसँग पराजित भएका थिए । त्यो क्षेत्रमा पुनः पौडेल उम्मेदवार हुने पक्कापक्की भएपछि सिट संख्या र क्षेत्र मिलन गर्न पनि गठबन्धनलाई फलामको च्युरा चपाउनु सरह भएको छ ।

स्थानीय तहको निर्वाचनमा सबैभन्दा ठुलो पार्टी भएको नेपाली कांग्रेसलाई अहिले गठबन्धन नै घाँडो सावित हुँदै गएको छ । गठबन्धनबाट ऊ बाहिर आउने सक्ने अवस्थामा उ छैन भने सिट बाँडफाँड कसरी नै र आफैं पार्टीका नेताहरूको व्यवस्थापन कसरी गर्ने भन्नेमा ऊ रणभुल्लमा परेको छ । पार्टीका पुराना र वरिष्ठ नेताहरूमा होइन मन्त्रीहरूकै उम्मेदवारी समेत प्रष्ट नभएकाले गर्दा कांग्रेसभित्रको संकट गरिरिने सम्भावना देखिएको छ । नेपाली कांग्रेस एक्लै निर्वाचनमा जाँदा पनि घटीमा ९०/९५ सिट जित्ने अवस्थामा कांग्रेस रहेको भएपनि ऊ किन एक्लै निर्वाचनमा जान चाहँदैन ? कांग्रेसका सभापति शेरबहादुर देउवा पुनः अर्को पटक पनि प्रधानमन्त्री बन्ने चाहना राखेर गठबन्धनकै बलमा प्रधानमन्त्री बन्ने दाउमा रहेकाले गर्दा बरू पार्टीलाई कमजोर अवस्थामा पुऱ्याएरै भएपनि आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थ पूरा गर्न लागि परेका छन् । उनलाई पुष्पकमल दाहाल र माधव नेपालले सहयोग गरिरहेको बाहिरी देखिएपनि उनीहरू दुवैजना कांग्रेसलाई एक्लै बहुमत पुऱ्याउन नदिने रणनीतिको साथ अघि बढेका छन् । जसरी भएपनि उनीहरू कांग्रेसलाई कमजोर पारेर आ आफ्नो पार्टीको सहयोग र समर्थनमा मात्र देउवा प्रधानमन्त्री बन्ने सक्ने अवस्था रहनु भने चाहनामा उनीहरू रहेको छ ।

कांग्रेसको...

दलको प्रतिनिधित्व गराइएको छ ।

नेपाली काग्रेसले १ सय ६५ सिट मध्येको ९५ सिट लिने रणनिति लिएको भएपनि अन्य दलहरूले ८० देखी ८५ सिट काग्रेसलाई दिएर बाँकी सिट आफुहरूले पाउनु पर्ने बताउदै आएका छन् । माओवादी केन्द्र र नेकपा एकीकृतले जुनसुकै सर्तमा पनि काग्रेसलाई प्रतिनिधिसभामा एक्लै बहुमत पुऱ्याउन नदिने रणनिति अपनाएर काग्रेस बाहेकको अन्य चार दलको उपगठवन्धन बनाउने रणनिति लिएका छ । काग्रेसले एक्लै बहुमत पुऱ्याएको अवस्थामा आफुहरू सत्ता बाहिर बस्नु पर्ने डर माओवादी केन्द्र र नेकपा एकीकृतलाई भएको हुनाले उनीहरूले चार दलिय उपगठवन्धन गरेर कांग्रेसलाई साईजमा ल्याउने र एक्लै बहुमत ल्याउनवाट रोक्ने रणनिति लिएका छन् । त्यसै कारणले गर्दा उनीहरूले काग्रेस बाहेक चार दलिय गठवन्धनको बैठक समेत पटक/पटक गरीरहेका छन् ।

पछिल्लो समयमा काग्रेसले वामपन्थीहरूको काँधमा बन्दुक राखेर आफु सफल हुने रणनिति लिएको छ भने माओवादी केन्द्र र नेकपा एकीकृतले भन्ने काग्रेसको काँधमा बन्दुक राखेर आफ्नो उद्देश्य पुरा गर्ने र नेकपा एमालेलाई पराजित गर्ने रणनिति लिएको छ । आफु सफल हुने रणनिति लिएको छ भने माओवादी केन्द्र र नेकपा एकीकृतले भन्ने काग्रेसको काँधमा बन्दुक राखेर आफ्नो उद्देश्य पुरा गर्ने र नेकपा एमालेलाई पराजित गर्ने रणनिति लिएको छ ।

माओवादीका अध्यक्ष पुष्पकमल दाहाल र नेकपा एकीकृत समाजवादीका अध्यक्ष माधव नेपालले पाँच दलिय गठवन्धनलाई कायम राखेर त्यसभित्रै तेस्रो शक्ति बनाउने पनि चार पार्टी एकजुट हुनुपर्ने बताईरहेका छन् । त्यस्को अर्थ हो कांग्रेसलाई दवावमा राख्न खोज्नु । उनीहरूको एउटै उद्देश्य हो जसरी हुन्छ जुन सर्तमा हुन्छ एमालेलाई पराजित गर्ने । एमाले अहिले पनि वलियो अवस्थामा रहेको दाहाल-नेपालले नै स्वीकार गरी सकेका हुनाले उनीहरूले बरू आफुहरू हारेर पनि अन्तिम समयमा काग्रेसलाई नै सघाउने र एमालेलाई पराजित गराउने रणनिति लिन सक्ने सम्भावना समेत रहेको छ । काग्रेसले भन्ने वामपन्थीको काधँमा बन्दुक राखेर अर्को वाम पन्थी दल नेकपा एमालेलाई हराउने रणनिति लिएको छ । यसरी हेर्दा काग्रेसको काँधमा बन्दुक राखेर आफु स्वार्थ पुरा गर्ने कि वामपन्थीहरूको काँधमा बन्दुक राखेर काग्रेसले आफ्नो स्वार्थ पुरा गर्ने यो त निर्वाचन परिमाणले नै देखाउला ।

सिट...

पार्टीका वरिष्ठ नेताहरूले सहमति गरेर सिट बाँडफाँडलाई अन्तिम रूप दिने भएका छन् ।

कार्यदलमा रहेका एक नेताका अनुसार कार्यदलले २०७४ सालमा जितेका स्थानमा पहिला जित हाँसिल गरेकै पार्टीहरूलाई सिट दिने र नेकपा एममालेले जितेका क्षेत्रमा मात्र गठबन्धनका दलहरूले सिट बाँडफाँड गर्न सक्ने अवस्था रहेको बताएका छन् । यदि त्यसो हुने हो भने कांग्रेसका नेता रामचन्द्र पौडेलले टिकट पाउने सम्भावना न्यून रहेको छ भने त्यसैगरी अन्य नेताहरू मोहन बहादुर बस्नेत, वीर बहादुर बलायर, दिल बहादुर घर्ती, चीनकाजी श्रेष्ठ, रामशरण महत, दीप कुमार उपाध्याय, रावि विक्रम शाह, रामजनम चौधरी, मदनबहादुर अमात्य, उमेशजङ्ग रायमाझी, अमृत अर्याल, बलबहादुर केसी लगायत धेरै नेताहरूले टिकट पाउन नसक्ने अवस्था देखिएको छ ।

अहिले कांग्रेसमा टिकट पाउनेहरूमा २५/३० जना निश्चित जस्तै रहेका छन् । बाँकीमा पनि कांग्रेसको संस्थापन इतर पक्षलाई पनि समेट्नुपर्ने भएकाले संस्थापन पक्षका धेरै नेताहरू मात्र होइन महामन्त्री विश्वप्रकाश शर्माले समेत टिकट नपाउन सक्छन् । उनी २०७४ सालमा माओवादी नेता राम कार्कीसँग पराजित भएका थिए । हाल पाँच दलीय गठबन्धनमा प्रत्यक्षतर्फका ८० सांसद रहेका छन् । जसमा कांग्रेसका २३, माओवादीका ३६ रहेकोमा ४ जना एमालेमा प्रवेश गरिसकेका छन् भने नेकपा एकीकृत समाजवादीका १२, जनता समाजवादीका १३ र राष्ट्रिय जनमोर्चाका १ जना प्रत्यक्षतर्फ जितेका सांसद रहेका छन् । यसरी पहिला जितेका ८० स्थानमा उनीहरूलाई छोड्दा र ५ स्थानमा मात्र भागवण्डा लगाउनुपर्ने हुन्छ । त्यसमा पनि कांग्रेसका २५/३० जना निश्चित जस्तै भएकाले गर्दा कांग्रेसले पाउने टिकटमा ८/१० जनाको व्यवस्थापन मात्र हुने भएकाले कांग्रेस भित्र ठुलो संकट आउने र विद्रोह हुन सक्ने सम्भावना समेत देखिएको छ ।

बाबुराम पनि..

दलीय गठबन्धनमा रहन बाध्य भएको हो । २०७४ सालको संसदीय निर्वाचनमा डा. भट्टराईले कांग्रेसको सहयोगमा गोरखाबाट निर्वाचन जितेका थिए । अहिले पनि उनी सांसद बन्न चाहन्छ तर कहाँबाट र कसको सहयोगमा ? त्यही कारणले गर्दा नेपाल समाजवादी पार्टी सहित वामदेव गौतम नेतृत्वको एकता अभियानलाई समेत समेटेर माओवादी र नेकपा एकीकृत सहितको समाजवादी केन्द्र बनाउने रणनीतिमा डा. भट्टराई रहेको भएपनि अहिले त्यो सम्भव देखिएको छैन ।

संविधान...

हुनु आवश्यक छ भन्ने राष्ट्रपतिलाई लागेमा' सन्देश सहित विधेयक उत्पन्न भएको सदनमा फिर्ता गर्न सकिन्छ । यतिमात्र होइन, राष्ट्रपतिले सर्वोच्च अदालतलाई संविधान सम्मत हो कि होइन भनेर द्विविधा मेट्ने अधिकार पनि राख्छिन् । राष्ट्रपतिको स्वविवेक र संवैधानिक अधिकारमाथि पनि गठबन्धन सदस्य र सरकारले निर्देशित गर्न खोज्ने ?

देउवा दाहाल-नेपालको घेरामा

काठमाडौं । पाँच दलीय गठबन्धनको नेतृत्वको सरकारको नेतृत्व नेपाली कांग्रेसका सभापति शेरबहादुर देउवाले गरिरहेका छन् । कांग्रेस सभापति शेरबहादुर देउवाको नेतृत्वमा सरकार रहको भएपनि सरकार सञ्चालन गर्ने कार्य भने माओवादी केन्द्रका अध्यक्ष पुष्पकमल दाहालले गरिरहेका छन् । दाहालको सहमति बेगर देउवा पाइलासम्म चाल्न नसक्ने अवस्थामा रहेका छन् । केपी ओली प्रधानमन्त्री भएका बेला दाहाल सत्ता बाहिर रहेको जस्तो देखिएको थियो । तर अहिले कांग्रेसले सरकारको नेतृत्व गरेको भएपनि प्रधानमन्त्री भन्दा दाहाल नै शक्तिशाली रहेको आभास पाउन थालिएको छ । ओली सरकारलाई हटाएर सबै शक्ति र सरकार हातमा लिने रणनीतिक उदेश्यका साथ दाहाल लागि परेका थिए । ओली सरकारले दोस्रो पटक संसद विघटन गरेको मुद्दा सर्बोच्च अदालतले निर्णय सुनाउनु अघिल्लो दिन नै दाहाल भरतपुर पुगेर संसद विघटन बदर हुने र कांग्रेसका सभापति शेरबहादुर देउवालाई प्रधानमन्त्री बनाउने अदालतले आदेश दिने सन्देश मैले पाएको छु भनेर सार्वजनिक रूपममै घोषणा गरेका थिए । दाहालको घोषणाको भोलीपल्ट सर्बोच्च अदालतले ठ्याक्कै दाहालले भनेकै निर्णय सुनाएको थियो । अहिले पाँच दलीय गठबन्धनको सरकारको कार्यशैली हेर्दा ओली सरकार भन्दा देउवा सरकार निरंकुश रहेको र चर्को रहेको छ । अदालतमा सेटिङ्ग मिलाएर प्रधानन्यायाधिस चोलेन्द्र शमशेर राणालाई नै प्रयोग गरेर त्यसबेला प्रतिशोधपूर्ण आदेश जारी गराइएको अहिले प्रष्ट हुँदै गएको छ । आफ्नो स्वार्थ पूरा भएपछि त्यही गठबन्धनका ९८ जना सांसदले प्रधानन्यायाधिश राणामाथि महाभियोगपत्र प्रस्ताव संसदमा दर्ता गरेका थिए । त्यसको एउटै कारण थियो दाहालले आफू कति शक्तिशाली छु भनेर देखाउनु ।

ओली सरकारले सम्पत्ति शुद्धीकरण विभाग, राजस्व अनुसन्धान विभाग, राष्ट्रिय अनुसन्धान विभागलाई प्रधानमन्त्री कार्यालयमार्फत ल्याइएकोमा त्यसबेला अहिलेको गठबन्धन रहेका दलहरूले विरोध गरेका थिए । तर अहिले उनीहरू नै सत्तामा रहेको बेला ती विभागहरू फिर्ता गरिएका छैनन् । केपी ओली पनि प्रधानमन्त्री रहेका बेला एउटा घेरामा परेका थिए भने अहिले देउवापनि दाहाल नेपालको घेरामा परेर उनीहरूकै स्वार्थपूर्तिका लागि अघि बढ्दै गएका हुनाले सरकार निरंकुशताको बाटोतर्फ अग्रसर भएको छ ।

माधव...

समाजवादी नामक पार्टी मात्र बनाएका छन् । पार्टी निर्माण गर्न महत्वपूर्ण भूमिका प्रधानमन्त्री देउाले खेलेका थिए । राजनीतिक दल विभाजन सम्बन्धी अध्यादेश ल्याएर टाउको गनेरै पार्टी निर्माण गरिदिए । माधव नेपाल सानै पार्टीको भएपनि अध्यक्ष बने ।

अहिले पाँच दलीय सत्ता गठबन्धनको सरकार रहेको छ । त्यही कारणले गर्दा आउँदो मंसिर ४ गते हुने भनिएको संघीय संसद र प्रदेश सभाको निर्वाचनमा पनि पाँच दलीय गठबन्धन कायम राखेर निर्वाचनमा जाने सहमति भईसकेको भएपनि पाँच दल बीचमा सिट बाँडफाँड गर्न फलामको च्यूरा चपाउनु सरह हुने निश्चित रहेको छ ।

पाँच दलबीच सिट बाँडफाँड हुँदा नेकपा एकीकृतले बढीमा १०/१५ सिट पाउन सक्छ । १ सय ६५ सिट रहेको प्रतिनिधिसभाको प्रत्यक्षतर्फ १०/१५ सिट पाउँदा माधव नेपालले चित्त बुझाउन नसकेपनि उनी जाने अरू बाटाहरू बन्द भै सकेका छन् । कांग्रेस र माओवादीले मात्र गठबन्धनको फाइदा उठाएर यी दुई दलले मात्र बहुमत पुऱ्याएर सरकार निर्माण गर्ने रणनीति लिन सक्ने सम्भावना बढेकाले नेकपा एकीकृतका धेरै व्यक्तिहरू फेरी नेकपा एमालेमै फर्किन सक्ने अवस्थामा पुगेको एक सुत्रले दाबी गरेको छ । उनीहरूका अनुसार माधव नेपाल बरू आफ्नो पार्टी हारे हारोस् एमालेले जित्नु हुँदैन बरू कांग्रेसले जितोस् भन्ने पक्षमा रहेकाले गर्दा अध्यक्ष नेपालका विश्वासपात्रहरूले नै पार्टी छोड्न सक्ने बताएका छन् ।

दाहालको...

गरिएको पाँच दलीय सरकारले प्रतिपक्षी दलको सल्लाह नै लिन छोडेर राज्य सञ्चालनमा एकलौटी गरिएको छ ।

सरकार सञ्चालनमा मात्र होइन सभापति देउवाले आफ्नो पार्टी सञ्चालनमा समेत एकलौटी निर्णय गरि सस्थापनइतर पक्षलाई वेवास्ता गर्दै आएका छन्, अर्थमन्त्री जनार्दन शर्माले २०७९ जेष्ठ १४ गते राती अनाधिकृत व्यक्तिलाई मन्त्रालयमा प्रवेश गराएर करको दरमा हेरफेर गर्न लगाए । अर्थमन्त्रीको चौतर्फी विरोध भएपछि अर्थमन्त्री शर्मालाई सफाई दिनका लागि मात्र संसदीय छानविन समिति संसदबाटै बनाइयो त्यही समितिलाई गठबन्धनले प्रयोग गरेर अर्थमन्त्रीलाई सफाई दिइयो र सफाई दिएकै भोलीपल्ट शर्मालाई पुनः अर्थमन्त्रीमा नियुक्त गरियो ।

सफाई दिएर फेरी अर्थमन्त्रीमै नियुक्त गरिनु थियो भने किन छानविन समितिको नौटंकी गरियो त ? त्यसको जवाफ गठबन्धन र सरकारले जनतालाई दिन किन नपर्ने ?

तत्कालिन केपी ओली सरकारको दोस्रो पटकको संसद विघटनलाई सर्बोच्च अदालतको सम्वैधानिक इजलासले बदर गरेर देउवालाई प्रधानमन्त्री बनाउने आदेश दियो । त्यही आदेशले गर्दा देउवा प्रधानमन्त्री बने त्यसबेला आम नागरिकमा एउटा आशा जागेको भएपनि तर अहिले सरकारको व्यवहार हेर्दा साँच्चै त्यो अदालतको आदेश नै प्रतिशोधको पुलिन्दा मात्र रहेको प्रष्ट हुँदै गएको छ । ओलीलाई प्रधानमन्त्रीबाट हटाएर आफू शक्तिकेन्द्रमा बस्ने पुष्पकमल दाहालको रणनीतिमा नेपाली कांग्रेस र सभापति देउवा नराम्रोसँग फसेका छन् । देउवा प्रधानमन्त्री भएपनि दाहाल नै सर्वशक्तिमान जस्तो देखिएका छन् । देउवा त आदेश पालक जस्ता मात्र रहेको सन्देश जनतामा गएको छ ।

विषालु च्याउबाट जोगिऔं ।

जंगली च्याउहरु विषालु पनि हुनसक्छन्,
त्यसैले राम्ररी पहिचान गरेर मात्र खाऔं ।

खेती गरेर उमारेका च्याउ खाने गरौं ।
जीवन सुरक्षित गरौं ।

नेपाल सरकार
विज्ञापन बोर्ड

सम्पादक/प्रकाशक : देवेन्द्र चुडाल • कार्यालय : बुद्धनगर, काठमाडौं • फोन : ४७९०२९५, मो. : ९८४१२५४८८५ • इमेल : devendrachudal@gmail.com • मुद्रण : सुनगाभा प्रिन्टिङ प्रेस, बागबजार